

ความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 พื้นที่กรุงเทพมหานคร*

Political Activities and Electoral Behavior in
Bangkok during Thailand's 2019 Election

พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์**

Pitch Pongsawat***

บทความนี้

Received

19 กุมภาพันธ์ 2563

Revised

13 มีนาคม 2563

Accepted

25 มีนาคม 2563

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรุงเทพมหานครในครั้งนี้ ในมิติของ 1) บรรยากาศทางการเมืองและความเคลื่อนไหวทางการเมืองของพรรค องค์กร และกลุ่มทางการเมือง 2) ความเคลื่อนไหวและพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้ง 3) บทบาทของหน่วยงานรัฐที่เข้ามามีบทบาทในการเลือกตั้ง 4) แบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนและกลุ่มการเมือง 5) พฤติกรรมการใช้ทรัพยากร โดยเฉพาะค่าใช้จ่าย 6) การเปลี่ยนแปลงของอำนาจทางการเมือง การย้ายพรรคการเมือง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจทางการเมือง การวิเคราะห์ผลการเลือกตั้ง 7) การเคลื่อนไหวและการรณรงค์ในสื่อออนไลน์ และ 8) ประเด็นอื่นๆ ที่น่าสนใจ

ผลวิจัยพบว่า การเลือกตั้งครั้งนี้ในเขตกรุงเทพมหานคร (กทม.) เกิดขึ้นหลังจากที่ว่างเว้น 8 ปี อันเป็นผลมาจากความวุ่นวายทางการเมืองที่นำไปสู่รัฐประหาร พ.ศ. 2557 การปกครองภายใต้ระบอบรัฐประหารนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกฎกติกาการเมือง ตั้งแต่การมีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้อง พรรคการเมืองและประชาชนถูกห้ามมีกิจกรรมทางการเมืองจนกระทั่งก่อนเข้าช่วงการเลือกตั้ง

* บทความนี้มาจากการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 24 มีนาคม พ.ศ. 2562: พื้นที่กรุงเทพมหานคร” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันพระปกเกล้า

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ดร.)

*** Assistant Professor, Department of Government, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University (Ph.D.)

การเลือกตั้งใน กทม. ในครั้งนี้มีการจัดการเลือกตั้ง 30 เขต เปลี่ยนจาก 33 เขตในคราวที่แล้ว ผลการเลือกตั้งในครั้งนี้ พรรคพลังประชารัฐได้ 12 ที่นั่ง พรรคเพื่อไทย 9 ที่นั่ง พรรคอนาคตใหม่ 9 ที่นั่ง ขณะที่พรรคประชาธิปัตย์ไม่ได้รับชัยชนะแม้แต่เขตเดียว แต่ก็ยังมีคะแนนเสียงในระดับที่มีนัยยะสำคัญ

จากผลการเลือกตั้งของพรรคหลักทั้ง 4 พรรคที่ได้คะแนนเสียงอย่างมีนัยยะสำคัญใน กทม. พบว่า พรรคประชาธิปัตย์เผชิญประเด็นท้าทายทางยุทธศาสตร์การต่อสู้ในระดับจุลยีนทางการเมืองและความเสียเปรียบจากความเข้มแข็งเชิงสถาบันของพรรคเอง พรรคเพื่อไทยสามารถรักษาพื้นที่และพัฒนากลยุทธ์การเลือกตั้งจากแรงกดดันทางโครงสร้างทางการเมืองและความเสียเปรียบในการจัดวางสถาบันของกระบวนการเลือกตั้ง พรรคพลังประชารัฐได้เปรียบด้วยระบอบการเมืองที่ดำรงอยู่และระบบเลือกตั้งใหม่ รวมทั้งสามารถยึดกุมเครือข่ายการเลือกตั้งเดิมที่มีอยู่ในท้องถิ่น ส่วนพรรคอนาคตใหม่ประสบความสำเร็จจากการพลิกวิกฤติของโครงสร้างทางการเมืองมาเป็นโอกาสในการสร้างพรรคที่มีอัตลักษณ์ทางการเมือง ในนามพรรคของคนรุ่นใหม่ และการใช้เทคโนโลยีสื่อใหม่ แต่ความเป็นที่นิยมของพรรคก็เผชิญกับการต่อต้านในหลายรูปแบบ

ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของพรรคและผู้สมัครใน กทม. มีส่วนกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลว ตั้งแต่การเข้าใจความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ การเข้าใจความหลากหลายของ “ชุมชน” ระบบอุปถัมภ์ที่ยังมีผลต่อชัยชนะ แม้ว่าจะไม่ใช่สิ่งที่กำหนดชัยชนะของพื้นที่ทั้งหมด และการเข้าใจการใช้สื่อรูปแบบเดิมและแบบใหม่

ความซับซ้อนและพลวัตในเรื่องการทุจริตการเลือกตั้งเกิดจากทั้งตัวผู้สมัคร และเกิดจากความเคลือบแคลงสงสัยต่อหน่วยงานของรัฐในการจัดการเลือกตั้งในครั้งนี้ รวมทั้งระบอบการเมืองที่ดำรงอยู่

ผลของการเลือกตั้งในครั้งนี้ในพื้นที่ กทม. สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งที่ซับซ้อนขึ้นในการเมืองไทย และตัวแบบหลักที่มีผลต่อการเลือกตั้งคือส่วนผสมของตัวแบบเชิงยุทธศาสตร์และตัวแบบทางอารมณ์

คำสำคัญ: การเลือกตั้ง, กรุงเทพมหานคร, พรรคพลังประชารัฐ, พรรคประชาธิปัตย์, พรรคอนาคตใหม่, พรรคเพื่อไทย, พรรคไทยรักษาชาติ, การเลือกตั้งทั่วไป 2562

Abstract

The aim of this research is to examine phenomena related to the 2019 general election as observed in Bangkok in the following aspects: 1) political atmosphere and activities of political parties, organizations, and political groups; 2) activities and political behavior of the candidates; 3) roles of state agencies; 4) patterns of political behavior among people and political groups; 5) use of resources, especially electoral expenditure; 6) changes in political power affiliation, party switching, factors that affect political

decisions, and electoral results; 7) political activities and electoral campaigns in online/ social media; and 8) other issues.

The findings of the research are as follow.

1) The election took place after a long period (eight years) without a general election as a result of the political turmoil following the 2014 coup. Under the coup regime, political regulations including the Constitution, election laws, and political party laws were changed. Political activities were for a long time banned.

2) In 2019 Bangkok had 30 constituencies, compared with 33 constituencies in the 2011 election. Of these 30, Palang Pracharat won 12 seats, Pheu Thai 9, and Future Forward 9. The Democrat Party did not win any seats, but they still took a significant share of the votes cast.

3) The Democrat Party lost its political appeal to the voters and experienced a paradox of its own institutional strength. Pheu Thai survived and developed a new electoral strategy to deal with pressure from the political regime and the unfavorable conditions resulting from the institutional arrangements for the election. Palang Pracharat had an advantage, as it is part of the incumbent political regime, and it gained further advantage from the new electoral system. The party was also able to seize existing local electoral networks. The Future Forward successfully turned the crisis generated by the political restructuring into an opportunity to make a new political party that embraced a political identity characterized by the new generation. Future Forward also made considerable use of new media. The popularity of the party drew political attacks.

4) The strategies and tactics used by political parties and candidates played crucial roles in their success or failure. Parties and candidates must successfully know their constituency very well. They must also understand various forms of community. Clientelism in Bangkok does not operate city-wide, but it is still crucial for victory in some areas. Parties and candidates must know how to use conventional media and new/social media.

5) The electoral irregularities and electoral fraud committed by the candidates in the election Bangkok were complex and dynamic. The public has also become suspicious of activities by state agencies to regulate elections and the existing political regime.

6) The results of the election in Bangkok reflect a multi-layered political conflict in Thailand. The dominant model of voting behavior is a mix of strategy and emotions.

Keywords: The 2019 General Election, Bangkok, Palang Pracharat Party, Democrat Party, Future Forward Party, Pheu Thai Party, Thai Raksa Chart Party

1. บทนำ

การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 เป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปครั้งที่ 28 และเป็นการเลือกตั้งหลังจากที่มีการว่างเว้นของการเลือกตั้งมานานถึง 8 ปี นับตั้งแต่การเลือกตั้งทั่วไปครั้งก่อนหน้านั้นเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 อีกทั้งเป็นการเลือกตั้งหลังจากคณะรัฐประหารครองอำนาจมา 5 ปี นับตั้งแต่การทำรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

บทความนี้ได้สำรวจและบันทึกปรากฏการณ์ทางการเมืองโดยเฉพาะในมิติของความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาบรรยากาศและความเคลื่อนไหวทางการเมืองของพรรค องค์กร และกลุ่มทางการเมือง ความเคลื่อนไหวและพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บทบาทของหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทในการเลือกตั้ง พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนและกลุ่มการเมือง พฤติกรรมการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องค่าใช้จ่าย การเปลี่ยนแปลงของผู้อำนวยการเมือง การย้ายพรรคการเมือง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจทางการเมือง รวมทั้งการวิเคราะห์ผลการเลือกตั้งที่เกิดขึ้น การเคลื่อนไหวและการณรงค์

ในการเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครที่ปรากฏในสื่อออนไลน์ ตลอดจนประเด็นอื่นๆ ที่น่าสนใจที่ปรากฏขึ้นมาในช่วงระหว่างการมีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้มีการเลือกตั้ง วันเลือกตั้ง และหลังการเลือกตั้ง

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาของบทความนี้ได้มาจากการสำรวจเอกสารทั้งงานวิจัยเก่า กรอบกฎหมายต่างๆ และข่าวที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้เกี่ยวข้องในการเลือกตั้งครั้งนี้ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ข้อมูลทั้งหมดได้ถูกนำมาวิเคราะห์โดยเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับกรุงเทพมหานคร และวิเคราะห์ความเชื่อมโยงที่มีกับปรากฏการณ์ทางการเมืองของการเลือกตั้งครั้งนี้ในระดับชาติ

2. ทฤษฎีและแนวคิดในการวิจัย

2.1 การเลือกตั้งกับรอยแยกทางสังคม (Social Cleavage)

แนวคิดเรื่องการเมืองในมิติรอยแยกทางสังคม (Cleavage Politics) มีข้อสมมุติฐานว่า ภูมิหลังทางสังคม (เศรษฐกิจ) มีผลต่อการตัดสินใจทางการเมือง โดยเฉพาะมีผลต่อการลงคะแนนเสียง อาทิ ชนชั้นชาติพันธุ์ ศาสนา และภูมิภาค

การเมืองในมิติรอยแยกทางสังคมหมายถึงการแบ่งแยกทางการเมืองระหว่างประชาชนโดยมีรากเหง้าจากโครงสร้างทางสังคมที่ดำรงอยู่ การเมืองแบบนี้เป็นเรื่อง

ของการเมืองของการแบ่งขั้ว (Fabbrini, 2001) ดังเช่น ตัวแบบคลาสสิกที่มองว่า การเมืองในยุโรปเป็นผลจาก โครงสร้างทางสังคมที่เป็นผลจากพัฒนาการทาง ประวัติศาสตร์ที่สำคัญได้แก่ การปฏิวัติประชาชาติรวม ถึงการเกิดรัฐสมัยใหม่ (national revolution) และการปฏิวัติอุตสาหกรรม โดยกำเนิดรัฐประชาชาติ สมัยใหม่ทำให้เกิดรอยแยกระหว่างส่วนกลางและ ชายขอบหรือท้องถิ่นที่ต้องการอิสระ และพวกศาสนจักร และพวกที่ต้องการพ้นจากอิทธิพลของศาสนจักร ขณะที่ การปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้เกิดรอยแยกระหว่าง เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม และรอยแยกระหว่าง นายทุนกับชนชั้นแรงงาน ในแง่นี้ พรรคการเมืองในยุโรป ที่เป็นตัวแทนของความแตกแยกดังกล่าวเท่านั้นที่จะ อยู่รอดถึงปัจจุบัน (Lipset & Rokkan, 1990)

ข้อเสนอเรื่องการเมืองในมิตินัยทางสังคมได้รับการถกเถียงพร้อมกับข้อเสนอใหม่ๆ อาทิ การปฏิเสธ คำอธิบายที่ว่าความขัดแย้งในเชิงโครงสร้างทางสังคมนั้น มีผลต่อการดำรงอยู่ของพรรคการเมือง หรือการเมือง เป็นเพียงผลสะท้อนของความขัดแย้งทางในระดับ โครงสร้างของสังคม สิ่งที่ควรพิจารณาก็คือ ความขัดแย้ง ในสังคมนั้นไม่ได้เพียงสะท้อนออกมาทางการเมือง ระบบการเมืองเองก็สร้างความขัดแย้งและรอยแยกทาง สังคม รวมทั้งยังตอกย้ำและทำให้ความแตกแยกในสังคมนั้น สะท้อนออกมาอีกด้วย รวมไปถึงผู้ที่ทำงานใน พรรคการเมืองอาจจะมีส่วนทำให้ความแตกแยกและ รอยแยกในสังคมนั้นดำเนินต่อไป (Sartori, 1969) หรือ การเกิดขึ้นของพรรคสมัยใหม่ที่ไม่ได้เกิดขึ้นอย่าง ยาวนานตั้งแต่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม และพรรคนอก ประสพการณ์ในยุโรป (Blondel & Inoguchi, 2012) และพรรคที่สามารถประสานประโยชน์หรือรวบรวม ความหลากหลายของผลประโยชน์ต่างๆ เข้าด้วยกันได้ (catch-all party) หรือเป็นพรรคที่สามารถสร้าง บุรณาการจากความแตกแยกทางสังคมเข้าด้วยกัน (Kirchheimer, 1966 as cited in Fabbrini, 2001)

นอกจากนี้ ความเชื่อที่ว่าพรรคการเมืองพัฒนาขึ้นโดย ธรรมชาติจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และรอยแยก ทางสังคมนั้นละเลยการทำความเข้าใจเงื่อนไขทาง กฎระเบียบและสถาบันที่ส่งผลรูปแบบของการเมืองและ พรรคการเมือง (institutional engineering) (Blondel & Inoguchi, 2012)

2.2 ระบบอุปถัมภ์และการทุจริตการเลือกตั้ง

เราอาจพิจารณาว่าระบบอุปถัมภ์ (clientelism) เป็น สถาบันทางการเมืองและเป็นสถาบันทางการเมืองที่ไม่ เป็นทางการที่มีความเกี่ยวข้องทั้งกับการเมืองในภาพรวม และในประเด็นการเลือกตั้งเป็นพิเศษ

ระบบอุปถัมภ์ทางการเมือง (political clientelism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการเมืองของการกระจาย ความมั่งคั่ง (distributive politics) ซึ่งมีอยู่หลากหลาย รูปแบบ (Golden & Min, 2013) แต่ระบบอุปถัมภ์ ทางการเมืองหมายถึงการให้สรรพสิ่ง (goods) เพื่อ แลกกับการสนับสนุนการเลือกตั้ง ซึ่งภายใต้ระบบ อุปถัมภ์ทางการเมืองนี้เงื่อนไขสำคัญในการตัดสินใจ ในการให้และแลกนั้นก็คือคำถามที่ว่า เมื่อให้สรรพสิ่งนั้น ไปแล้ว ผู้ได้รับสรรพสิ่งหรือผู้ได้อุปถัมภ์จะให้ การสนับสนุนผู้ให้หรือผู้อุปถัมภ์หรือไม่ ดังนั้นจะเห็นว่า ระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองเกี่ยวข้องกับการระดมผู้คน และทรัพยากรในการเลือกตั้ง (electoral mobilization) (Stokes, 2011) โดยภาพรวมเมื่อพิจารณาเรื่องระบบ อุปถัมภ์ทางการเมืองจะพบเรื่องสำคัญอยู่สองเรื่องใหญ่ คือ การซื้อเสียง (vote buying) และการเป็นผู้อุปถัมภ์ (patronage) ซึ่งมีความหมายเฉพาะไปที่เรื่องของ การแลกเปลี่ยนทรัพยากรของส่วนรวมหรือสาธารณะ ให้โดยผู้อุปถัมภ์ที่อยู่ในอำนาจรัฐกับผู้ได้อุปถัมภ์ อาทิ การจ้างงาน เพื่อได้รับการสนับสนุนในการเลือกตั้ง ขณะที่ระบบอุปถัมภ์ซึ่งเป็นคำที่กว้างกว่านั้น ผู้อุปถัมภ์ อาจจะไม่ได้เข้าไปเป็นผู้ถืออำนาจรัฐ แต่ก็สามารถ หยิบยื่นการอุปถัมภ์ให้ได้ เพราะการเกิดระบบอุปถัมภ์

เกิดมาโดยตลอด ไม่ได้เกิดเฉพาะเมื่อผู้อุปถัมภ์นั้นเข้าสู่อำนาจรัฐแล้ว (Stokes, 2011) ระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองนอกจากจะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์ในระดับท้องถิ่นกับผู้ลงคะแนนเสียงยังสามารถพิจารณาในระดับพรรคที่ปฏิบัติการในระดับชาติได้ด้วย ทั้งยังสามารถพิจารณาระบบเผด็จการที่อาศัยการเลือกตั้งในการอยู่ในอำนาจต่อไปก็ได้

ความแตกต่างระหว่างระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองในการเลือกตั้งกับการเมืองเรื่องการกระจายฯ ในแบบอื่นคือ การเมืองแบบเน้นพื้นที่แบบไม่เท่าเทียม (pork barrel politics) นั้น นักการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งจะเอางบประมาณที่ได้จากภาษีของคนทั้งประเทศมาลงในพื้นที่ของตัวเองเป็นหลัก ขณะที่การเมืองแบบกระจายด้วยโครงการ (programmatic redistribution) จะเป็นการเมืองแบบที่พรรคที่เป็นรัฐบาลจะเน้นการสร้างโครงการที่เน้นช่วยคนบางชนชั้นเป็นพิเศษ ขณะที่การเมืองของการกระจายความมั่งคั่งแบบระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองเน้นไปที่การที่ผู้รับการอุปถัมภ์จะต้องให้การสนับสนุนทางการเมืองกับผู้อุปถัมภ์ (เพ็งอ้าง) ในแง่นี้ระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งอาจไม่จำเป็นจะต้องเป็นระบบอุปถัมภ์เต็มพื้นที่ หรือเฉพาะเจาะจงไปที่ชนชั้นหนึ่ง แต่อาจจะได้ในพื้นที่เฉพาะที่เห็นผล

การพิจารณาเรื่องระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองควรพิจารณาทั้งมิติทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ กับมิติของการให้เหตุผลผ่านข้อจำกัดทางการเมืองเศรษฐกิจ อาทิ การศึกษาตรรกะของผู้อุปถัมภ์ ทั้งระดับผู้สมัครและพรรค รวมทั้งพรรคที่ถืออำนาจรัฐในการตัดสินใจใช้กลไกอุปถัมภ์ทางการเมืองในการแสวงหาคะแนนหรือการสนับสนุนการเลือกตั้งในแต่ละพื้นที่ ไม่ใช่แค่องระบบท้องถิ่น หรือการเมืองของการกระจายด้วยโครงการ แต่เป็นเพียงการเมืองของการกระจายในเชิงยุทธวิธี (tactical redistribution) โดยเน้นเพียงกลุ่มเป้าหมาย

บางกลุ่มที่ต้องการการสนับสนุนเท่านั้น (Dixit & Londregan, 1996 as cited in Stokes, 2011)

ประการสุดท้ายระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองและการซื้อเสียงอาจเป็นสิ่งที่เกิดจากการจัดวางสถาบันทางการเมือง (institutional arrangement) บางอย่าง อาทิ กฎระเบียบ ระบบการเลือกตั้งที่กลับส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันในพื้นที่แบบที่เน้นตัวบุคคล และต้องใช้กลไกหัวคะแนน ตัวกลาง และกลุ่มคนที่ต้องคอยจับตาทิศทางต่างๆ ของผู้ลงคะแนนเสียง หรือระบบพรรคการเมืองที่มีโครงสร้างหลวมและรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางไม่ได้ ก็จะส่งผลให้เกิดการเมืองแบบระบบอุปถัมภ์ (Hicken, 2007; Stokes, 2011)

2.3 การเลือกตั้งที่ซื่อตรง (Electoral Integrity)

การเลือกตั้งที่ซื่อตรงหรือความสุจริตขั้นสูงและสมบูรณ์แบบของการเลือกตั้งมองว่า ความซื่อตรงของการเลือกตั้ง หมายถึงความถูกต้องของการเลือกตั้งที่มากกว่าความถูกต้องตามกฎหมายที่มี เพราะกฎหมายที่มีอาจไม่ตรงไปตรงมา ไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะการเลือกตั้งที่ไม่ได้เกิดในระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ คำว่า integrity ยังมีความหมายถึงความสมบูรณ์แบบของส่วนต่างๆ ที่ประสานสอดคล้องกันเป็นเอกภาพ

มุมมองเรื่องการเลือกตั้งที่ซื่อตรงได้รับการริเริ่มจากโครงการ Electoral Integrity Project ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับโลกโดยเปรียบเทียบแต่ละกรณีของแต่ละประเทศ และเป็นการสร้างและแสวงหาความรู้ที่ส่งผลถึงการปฏิบัติและณรงค์เรื่องการเลือกตั้ง ความเข้าใจ การเลือกตั้ง และการจับตาตรวจสอบการเลือกตั้ง

ส่วนหนึ่งที่สำคัญของการศึกษาและสังเกตการณ์การเลือกตั้งเกี่ยวเนื่องกับเรื่องของ “วงจรการเลือกตั้ง” (The Electoral Cycle) ซึ่งแบ่งออกเป็น 11 ขั้นตอน ที่หมุนโยงเชื่อมกัน โดย (อาจ) เริ่มต้นที่ 1. กฎหมาย

การเลือกตั้ง ซึ่งรวมถึงโครงสร้างกฎหมายตัวอื่นๆ อาทิ รัฐธรรมนูญ 2. กระบวนการเลือกตั้ง 3. การออกแบบเขตเลือกตั้ง 4. การลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และการยืนยันสิทธิเลือกตั้ง 5. การลงทะเบียนพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง 6. การรณรงค์หาเสียงในสื่อต่างๆ 7. การจัดการด้านการเงินต่างๆ ของพรรคและผู้สมัคร 8. กระบวนการลงคะแนนเสียง 9. การนับคะแนน 10. ผลการเลือกตั้ง และ 11. บทบาทของผู้จัดและควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปอย่างเสรี เป็นธรรม ในกระบวนการเหล่านี้จะเห็นได้ว่า การทุจริตการเลือกตั้ง หรือแม้กระทั่งความไม่ชอบมาพากล (irregularities) ของการเลือกตั้งนั้นเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ และเกี่ยวเนื่องกับผู้มีบทบาทในการเลือกตั้งหลายกลุ่ม ไม่ใช่แค่ประชาชนกับนักการเมืองเท่านั้น

การพูดถึงความซื่อตรงของการเลือกตั้งกว้างกว่า กระบวนการทางกฎหมายที่มกวนเวียนกับการตีความด้วยองค์กฤษฎีธรรมที่ยึดอิงกับตัวบทกฎหมายเป็นหลัก และหน่วยงานที่อ้างอิงว่าตัวเองมีสิทธิในการใช้อำนาจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ซึ่งบ่อยครั้งหากบริบททางสังคมนั้นไม่ได้เป็นบริบทแบบประชาธิปไตย ความน่าเชื่อถือของกระบวนการทางกฎหมายที่มักถูกตีความในกรอบที่คับแคบก็จะมีผลที่ให้ความซื่อตรงของการเลือกตั้งครั้งนั้นถูกตั้งคำถามและส่งผลในระยะยาวต่อความชอบธรรมของระบบการเมืองหลังการเลือกตั้ง และความชอบธรรมของระบอบการเมืองหลังการเลือกตั้ง

ในมุมมองของความซื่อตรงของการเลือกตั้ง การทุจริตการเลือกตั้ง (electoral malpractices) ยังรวมไปถึงปัญหาและความไม่ชอบมาพากลของการจัดการเลือกตั้ง (electoral maladministration) ด้วย ตั้งแต่เรื่องความผิดพลาดที่เกิดเป็นประจำ และความผิดพลาดที่ไม่ได้ตั้งใจของการบริหารจัดการเลือกตั้งโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งอาจเป็นได้จากหลายสาเหตุ ตั้งแต่ความล้มเหลวในการบริหารจัดการ ความไร้ประสิทธิภาพ ความอ่อนแอขาดสมรรถภาพของรัฐในการจัดการ ที่ใน

หลายกรณีอาจจะถูกมองได้ว่า รัฐอาจไม่ได้ล้มเหลวในการจัดการการเลือกตั้ง แต่การเลือกตั้งที่ล้มเหลวนั้นสะท้อนความเข้มแข็งและประสิทธิภาพในการจัดการเลือกตั้งของสถาบันทางการเมืองในระบอบการเมืองที่ยังไม่ใช่ประชาธิปไตย หรือเป็นประชาธิปไตยที่ไร้คุณภาพ

นอกเหนือจากการคาดการณ์ว่าหากประชาชนนั้นเข้าใจว่าการเลือกตั้งนั้นไม่ซื่อตรงแล้วพวกเขาจะมีปฏิกิริยาอย่างไรแล้ว รัฐบาลและชนชั้นนำทางอำนาจอาจจะมีปฏิกิริยาต่อความไม่พอใจของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้งที่ไม่ซื่อตรงได้หลายแบบ ตั้งแต่กรณีการเน้นการสร้างสมดุลทางอำนาจให้เกิดขึ้นซึ่งจะเกิดในระบอบการเมืองที่ประชาธิปไตยตั้งมั่นแล้ว กรณีการปฏิรูประบบเลือกตั้ง กรณีการยินยอมที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น กรณีการเพิ่มความเข้มงวดในการปราบปราม และกรณีการลุกฮือขึ้นของประชาชนและการปฏิวัติรวมทั้งการเปลี่ยนระบอบการเมือง ทั้งนี้ปฏิกิริยาจะเป็นแบบไหนนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและตัวแปรหลายประการ อาทิ ช่วงเวลา ลักษณะของระบอบการเมืองที่อยู่ในอำนาจในช่วงนั้น โครงสร้างทางโอกาสของการระดมการเคลื่อนไหวของผู้ที่ไม่พอใจ ความสุสึของผลคะแนนทั้งสองฝ่าย การสร้างสมดุลทางอำนาจในหมู่ชนชั้นนำกับพรรคการเมือง และความลึกและยาวนานของบาดแผลและความรู้สึกของผู้คนต่อความไม่ชอบมาพากลที่เกิดขึ้น (พัฒนามาจาก พิชญพงษ์สวัสดิ์, 2562; Norris, 2014; Norris, 2015)

2.4 การเลือกตั้งที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง (contentious election)

การเลือกตั้งที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งเป็นแนวคิดในการศึกษาที่พิจารณาว่าการเลือกตั้งนั้นไม่ได้มีแต่เพียงมิติของการแข่งขันที่อนุমানว่าการแข่งขันนั้นมีเงื่อนไขของความเท่าเทียม เป็นธรรม มีกฎกติกาที่แต่ละฝ่ายยอมรับได้ในระดับหนึ่ง (competition หรือมีลักษณะ competitive)

การเลือกตั้งที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งนั้นมีรากฐานมาจากแนวคิดในการศึกษาทางการเมืองที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง (contentious politics) มากกว่าเรื่องการแข่งขัน โดยการเมืองที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งในหลายรูปแบบ ตั้งแต่ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ หรือทางศาสนา การประท้วงทางการเมือง สงครามกลางเมือง อารยะขัดขืน การต่อต้าน การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และการปฏิวัติ โดยที่การเลือกตั้งที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งนั้นหมายถึงการต่อสู้แข่งขัน (contests) ที่ต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ (challenges) ที่มีต่อความชอบธรรม (legitimacy) ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง กระบวนการเลือกตั้ง หรือผลของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งจะเกิดขึ้นในสังคมที่มีความขัดแย้งในระดับรากฐาน ซึ่งมีผลทำหายไปที่ความชอบธรรมของหลายส่วน ได้แก่ 1. ทำลายความชอบธรรมของผู้ที่มีส่วนในการจัดการเลือกตั้ง (electoral actors) เช่นการตั้งคำถามไปที่เรื่องของความเป็นกลางของผู้จัดเลือกตั้ง 2. ทำลายความชอบธรรมของกระบวนการเลือกตั้ง (electoral procedure) ทั้งวงจรของการเลือกตั้ง 3. ทำลายความชอบธรรมของผลการเลือกตั้ง ที่จะมีผลต่อความชอบธรรมของผู้ชนะการเลือกตั้ง

โดยสรุป การเลือกตั้งที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งตั้งคำถามถึงความชอบธรรมของการเลือกตั้ง ขณะที่การเลือกตั้งแบบที่เข้าใจโดยทั่วไปคือการเลือกตั้งที่เป็นการแข่งขันเสรี (competitive election)

การศึกษาการเลือกตั้งที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งทำให้เราเห็นว่า การเลือกตั้งนั้นไม่เท่ากับประชาธิปไตย แต่มีได้ในทุกระบอบ รวมไปถึงเผด็จการและการปกครองแบบลูกผสม (hybrid regime) ทั้งนี้การเลือกตั้งที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งพิจารณาถึงบริบทแวดล้อมของการเลือกตั้ง ที่มาที่ไปของการเลือกตั้ง โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การจัดวางสถาบันทางการเมือง และความชอบธรรม

ในยุคสมัยนั้นๆ อย่างเป็นระบบ

การปรากฏตัวของลักษณะของการเลือกตั้งที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งนั้นมีได้หลายอย่าง ได้แก่ 1. การตกต่ำลงของความไว้วางใจและความมั่นใจต่อการเลือกตั้งทั้งจากประชาชนและชนชั้นนำ 2. ในการเลือกตั้งหรือหลังการเลือกตั้งนั้น นำไปสู่การชุมนุมประท้วงโดยสันติ การไม่ร่วมสังฆกรรมด้วยของฝ่ายค้าน การต่อสู้คดีความในศาล 3. ในกรณีที่รุนแรงที่สุดคือ ความขัดแย้งเรื่อง การเลือกตั้งนำไปสู่ความรุนแรง (electoral violence) ที่กระทบไปถึงความสงบเรียบร้อยของประชาชน

สาเหตุส่วนใหญ่ที่นำไปสู่การเลือกตั้งที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งก็อาจจะมีตั้งแต่เรื่องของการโกงการเลือกตั้งที่ทำให้คนเริ่มไม่เลื่อมใสต่อการเลือกตั้ง การไม่เชื่อมั่นในการบริหารจัดการเลือกตั้งก็มีส่วนนำไปสู่การประท้วงหรือแม้กระทั่งแต่ละฝ่ายรู้ว่าผลนั้นไม่เข้าข้างฝ่ายตน ก็อาจเกิดการปะทุขึ้นของความขัดแย้ง

การศึกษาการเลือกตั้งที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งทำให้ไม่ด่วนสรุปว่า การเลือกตั้งเป็นวิถีทางประชาธิปไตยที่ชอบธรรมโดยอัตโนมัติ แต่ต้องเข้าใจการก่อรูปของความชอบธรรมของการเลือกตั้ง และในบางครั้งการไม่เชื่อมั่นในการเลือกตั้งอาจหมายถึงกฎกติกาที่ร่างมีจุดมุ่งหมายจะช่วยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือต้องการใช้การเลือกตั้งภายใต้กติกานั้นๆ เพื่อสืบทอดอำนาจตัวกรรมการเลือกตั้งไม่น่าเชื่อถือ หรือไม่ทำหน้าที่ที่ต้องทำ (สรุปความจาก พิษณุ พงษ์สวัสดิ์, 2561; Thomassen, 2014; Norris, Frank, & Coma, 2015)

3. ขอบเขตของการศึกษา

3.1 ที่มาของการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562

การเลือกตั้งครั้งนี้ในเขตกรุงเทพมหานคร เกิดขึ้นหลังจากที่ว่างเว้นมานานถึง 8 ปี อันเป็นผลมาจากความวุ่นวายทางการเมืองที่นำไปสู่การรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557

โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) การปกครองภายใต้ คสช. นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกฎกติกาการเมือง ตั้งแต่การมีรัฐธรรมนูญใหม่ในปี พ.ศ. 2560 และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมือง นอกจากนี้ พรรคการเมืองและประชาชนยังถูกห้ามไม่ให้มีกิจกรรมทางการเมืองนับตั้งแต่การทำการรัฐประหารเป็นต้นมา จนกระทั่งก่อนเข้าช่วงการเลือกตั้ง

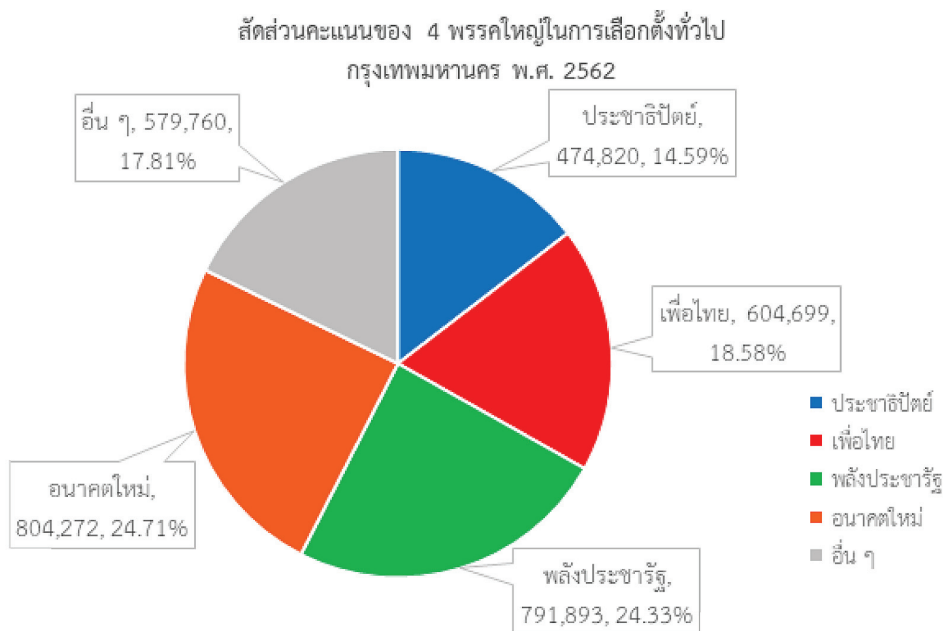
3.2 ผลการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานครในครั้งนี้มีจัดการเลือกตั้งทั้งหมด 30 เขต เปลี่ยนจาก 33 เขต

ในคราวที่แล้ว ผลการเลือกตั้งในครั้งนี้ พรรคพลังประชารัฐ ได้ที่นั่ง 12 ที่นั่ง พรรคเพื่อไทย 9 ที่นั่ง พรรคอนาคตใหม่ 9 ที่นั่ง โดยทั้งสามพรรคได้คะแนนที่นั่งในกรุงเทพมหานคร เป็นสัดส่วนสูงที่สุดเมื่อเทียบกับคะแนนเสียงจากจังหวัดอื่น ขณะที่พรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเคยมีเสียงและมีที่นั่งมากที่สุดในเขตกรุงเทพมหานครในครั้งที่แล้ว (3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554) ไม่ได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้ง แม้แต่เขตเดียว แต่ก็ยังมีคะแนนเสียงในระดับที่มีนัยสำคัญ

สำหรับจำนวนคะแนนเสียงในกรุงเทพมหานคร ที่สี่พรรคใหญ่ได้รับ ดูได้ในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 สัดส่วนคะแนนของสี่พรรคใหญ่ในการเลือกตั้งทั่วไป กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562

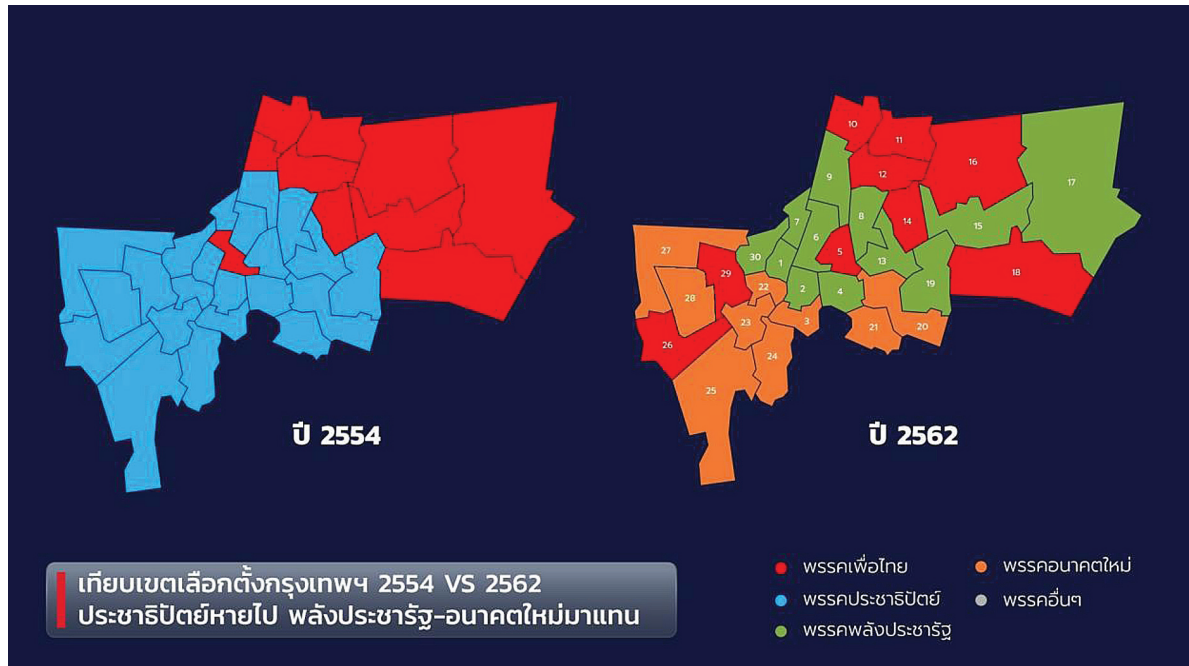


ที่มา: เดอะสแตนด์การ์ด, (2562)

จากแผนภูมิวงกลมข้างต้นจะเห็นว่า แม้พรรคพลังประชารัฐจะได้ที่นั่ง ส.ส. ในกรุงเทพฯ มากที่สุด แต่ในจำนวนผู้มาใช้สิทธิ 3,255,444 คน พรรคอนาคตใหม่ได้คะแนนเสียงมาเป็นอันดับหนึ่ง (804,272) และถ้ารวมจำนวนผู้ได้รับเลือกเป็น ส.ส. ของพรรคอนาคตใหม่

และพรรคเพื่อไทยในกรุงเทพฯ เข้าด้วยกันก็จะมีจำนวนมากกว่า ส.ส. ของพรรคพลังประชารัฐ ผลคะแนนจึงแสดงให้เห็นชัยชนะในกรุงเทพฯ ของพรรคพลังประชารัฐที่ไม่เป็นเอกฉันท์ และไม่เป็นที่ยอมรับในหมู่ประชาชนส่วนใหญ่ในกรุงเทพฯ

ภาพที่ 1 ภาพผลการเลือกตั้งของพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2554 และ 2562



ที่มา: เดอะสแตนด์การ์ด, (2562)

3.3 การวิเคราะห์ผลการเลือกตั้งของสี่พรรคหลักที่ได้คะแนนเสียงในกรุงเทพฯ อย่างมีนัยยะสำคัญ

3.3.1 พรรคประชาธิปัตย์

พรรคประชาธิปัตย์เผชิญประเด็นท้าทายในเรื่องของยุทธศาสตร์การต่อสู้ทางการเมืองในระดับจุดยืนทางการเมือง เพราะวางตำแหน่งทางการเมืองเอาไว้ว่าไม่สนับสนุน คสช. และไม่สนับสนุนฝ่ายทักษิณ นอกจากนี้พรรคฯ ยังเสียเปรียบในการเลือกตั้งในครั้งนี้จากความเข้มแข็งเชิงสถาบันของพรรคประชาธิปัตย์เอง เพราะสมาชิกจำนวนหนึ่งย้ายไปสังกัดพรรคอื่นและได้ชัยชนะ เพราะสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์คนเดิมที่เคยได้รับชัยชนะยังได้รับการสนับสนุนจากพรรคให้ลงสมัครในพื้นที่เดิมที่เคยชนะ

การวางตำแหน่งทางการเมืองที่ไม่สนับสนุนพลเอกประยุทธ์และไม่สนับสนุนการทุจริตซึ่งก็มีนัยถึงการไม่เอาระบอบทักษิณ (แกล้งจุดยืน, 2562, ออนไลน์)

มีผลสำคัญทำให้ฐานเสียงเดิมของประชาธิปัตย์ในกรุงเทพมหานครน่าจะทะลุคะแนนไปที่พรรคพลังประชารัฐและพรรคอนาคตใหม่จากสมมุติฐานสองประการ ประการที่หนึ่ง คู่ขัดแย้งที่สำคัญที่สุดของประชาธิปัตย์คือเพื่อไทย ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่แทบจะเป็นไปไม่ได้หรือไม่มีนัยยะสำคัญที่ผู้ที่เคยลงคะแนนให้พรรคประชาธิปัตย์จะลงคะแนนให้พรรคเพื่อไทย คะแนนของประชาธิปัตย์มีแนวโน้มที่จะเทไปให้พลังประชารัฐทั้งในแง่จุดยืนทางการเมืองที่ดูเข้มข้นกว่าในการจัดการกับเพื่อไทย นอกจากนี้แล้วยังมีบุคลากรของพรรคประชาธิปัตย์ส่วนหนึ่งย้ายพรรคไปลงสมัครให้พรรคพลังประชารัฐ ซึ่งน่าจะนำคะแนนสนับสนุนส่วนบุคคลของตนไปด้วย ประการที่สอง โดยธรรมชาติของโครงสร้างประชากรทางการเมือง พรรคประชาธิปัตย์มักจะเป็นที่นิยมของผู้ที่ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในครั้งแรก (first time voter) ในการเลือกตั้งที่ผ่านมา ดังนั้นในรอบนี้พรรคประชาธิปัตย์น่าจะเสียคะแนน

ในส่วนนี้จำนวนไม่น้อยไปที่พรรคอนาคตใหม่ที่มีจุดยืนต่อต้านพลเอกประยุทธ์และระบอบการปกครองโดยคณะรัฐประหาร การหันไปเลือกพรรคอนาคตใหม่หรือพรรคอื่นๆ ในส่วนนี้อาจเกิดจากกรณีของฐานเสียงประชาธิปไตยเดิมที่เริ่มไม่พอใจผลงานของรัฐบาลคณะรัฐประหาร แต่ไม่คิดจะหันไปเลือกพรรคเพื่อไทย

การที่พรรคประชาธิปัตย์มีองค์กรที่เข้มแข็งกว่าพรรคอื่นๆ มีผลสำคัญต่อชัยชนะที่ต่อเนื่องยาวนานของพรรค แต่ในขณะเดียวกันพรรคประชาธิปัตย์ก็ประสบปัญหาสำคัญในรอบนี้ที่ทำให้ไม่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง นั่นคือเรื่องของสถานะที่คนในองค์กรของพรรคนั้นขึ้นสู่ตำแหน่งผู้สมัครไม่ได้ เพราะคนเก่านั้นยังมีฐานคะแนนนิยมอยู่ ซึ่งในครั้งนี้ผู้สมัครคนเก่ายังได้รับเลือกเป็นผู้สมัครอีกอยู่ถึง 17 คน

นอกจากนี้มีการที่สมาชิกระดับสูงของพรรคเองนั้นย้ายออกไปร่วมรัฐบาลและต่อมาร่วมงานกับพลังประชารัฐ ทั้งกรณีของนายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ (หัวหน้าวงวังทองกลาง (7) ในปี 2554) และณัฐพล ติปสุวรรณ (ราชภัฏบูรณะ พังครุ (26) ในปี 2554) ขณะที่ สกลธี ภัททิยกุล (หลักสี่ ตอนเมือง (11) ในปี 2554 แต่ไม่ได้รับเลือก) ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเมื่อปี พ.ศ. 2561 ทั้งสามได้รับฉายาว่าเป็นสามในสี่ทหารเสือของ กปปส. (มติชนออนไลน์, 2561)

การที่สมาชิกพรรคและผู้บริหารในสาขาของพรรคในระดับท้องถิ่น (เขตในกรุงเทพมหานคร) นั้นไม่สามารถขึ้นสู่ตำแหน่งผู้สมัครได้ เพราะผู้สมัครคนเก่านั้นยังได้รับสิทธิในการลงสมัครในนามพรรค ทำให้ผู้สมัครเหล่านั้นหลายคนย้ายไปอยู่พรรคอื่นๆ โดยเฉพาะกรณีของการย้ายไปลงสมัคร ส.ส. กรุงเทพฯ ในนามของพรรคพลังประชารัฐ 7 คน ซึ่งได้รับเลือกถึง 5 คน และยังมีบางคนย้ายไปลงสมัครในนามพรรคภูมิใจไทยและรวมพลังประชาชาติไทยด้วย อีกปัจจัยที่สำคัญก็คือ

โครงสร้างของกรอบกติกาใหม่ที่ทำให้เสียงทุกเสียงมีค่าและถูกนับโดยเฉพาะเสียงตกน้ำ ดังนั้นหากสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์มีโอกาสได้ลงแข่งในการเลือกตั้งทั่วไปก็จะมีส่วนทำให้พรรคอื่นๆ มีโอกาสได้รับคะแนนเสียงที่จะนำไปคำนวณเป็นที่นั่งจากบัญชีรายชื่อของพรรคคนได้

3.3.2 พรรคเพื่อไทย

พรรคเพื่อไทยสามารถรักษาพื้นที่ทางการเมืองในกรุงเทพมหานครเอาไว้ได้ และพัฒนากลยุทธ์การเลือกตั้งจากแรงกดดันทางโครงสร้างทางการเมืองและความเสียเปรียบในการจัดวางสถาบันของกระบวนการเลือกตั้ง โดยการเปิดให้สมาชิกบางคนออกไปก่อตั้งพรรคไทยรักษาชาติลงสมัครในพื้นที่ที่เพื่อไทยไม่ส่งคนลงสมัคร โดยหวังเก็บคะแนนในระดับบัญชีรายชื่อ แม้ว่าพรรคไทยรักษาชาติจะถูกยุบพรรคไป แต่เพื่อไทยก็ยังได้ที่นั่งลดลงเพียงแค่นั่งที่ ทั้งที่ส่งผู้สมัครเพียง 22 เขตจาก 30 เขต

พรรคเพื่อไทยเป็นพรรคที่ได้รับผลกระทบทางการเมืองมากที่สุดนับจากการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 เนื่องจากในเวลานั้นพรรคเพื่อไทยเป็นพรรคแกนนำรัฐบาล การดำเนินคดีด้วยคำสั่งของคณะรัฐประหารและคำพิพากษาต่างๆ ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสภาพการนำภายในพรรค นางสาวยิ่งลักษณ์ซึ่งถูกฟ้องร้องดำเนินคดีได้เดินทางออกนอกประเทศ สมาชิกพรรคระดับผู้บริหารและแกนนำถูกดำเนินคดี และถูกจำกัดสิทธิการเดินทางรวมทั้งการใช้จ่ายเงินส่วนตัว อย่างไรก็ตาม การก้าวเข้ามา มีบทบาทของคุณหญิงสุรารัตน์ เกยุราพันธุ์ อดีตสมาชิกก่อตั้งและกรรมการบริหารของพรรคไทยรักไทย ทำให้พรรคเพื่อไทยกลับมา มีบทบาทกระตือรือร้นอีกครั้งหนึ่ง คุณหญิงสุรารัตน์เข้ารับตำแหน่งประธานยุทธศาสตร์การเลือกตั้งของพรรค ผู้สมัครบัญชีรายชื่ออันดับ 2 และเป็นหนึ่งในสามผู้ได้รับการเสนอชื่อชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพรรค

การเข้ามามีบทบาทของคุณหญิงสุภารัตน์ ในพรรคเพื่อไทยส่งผลสำคัญให้การเลือกตั้งในเขต กรุงเทพมหานคร เนื่องจากคุณหญิงสุภารัตน์เดิมเป็น อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคพลังธรรม ในพื้นที่ย่านตะวันออกของกรุงเทพมหานคร เมื่อ การเลือกตั้งครั้งที่ 18 เมื่อ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 ในสังกัดพรรคพลังธรรม (เขต 12 มีนบุรี, บางเขน, หนองจอก, ดอนเมือง ยกเว้นแขวงทุ่งสองห้อง) และ หลังจากนั้นก็เป็น ส.ส. ผู้ขาดของเขต 7 (บางกะปิ บึงกุ่ม) สังกัดพรรคพลังธรรมมาโดยตลอด (รวมทั้งหมด 4 สมัย) ต่อมาเป็นเลขาธิการพรรคพลังธรรม เมื่อ พ.ศ. 2537 ต่อมาคุณหญิงสุภารัตน์เข้าร่วมกับ พ.ต.ท.ทักษิณ ก่อตั้งพรรคไทยรักไทยเมื่อ พ.ศ. 2541 และได้ลงสมัครผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการเลือกตั้ง เมื่อ 23 กรกฎาคม 2543 แต่แพ้ให้กับสมัคร สุนทรเวช อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ หลังจากนั้นคุณหญิง สุภารัตน์ก็เป็นผู้สมัครของพรรคในบัญชีรายชื่อ มาโดยตลอดจนกระทั่งพรรคไทยรักไทยถูกยุบเมื่อ พ.ศ. 2550

การเข้ามามีบทบาทของคุณหญิงสุภารัตน์ ในรอบนี้มีส่วนสำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์ของ พรรคเพื่อไทยในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะกับ เครือข่ายของคุณหญิงสุภารัตน์ในพื้นที่ฝั่งตะวันออกและ ภาคเหนือของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่เดิมของ พลังธรรมและพื้นที่ที่คุณหญิงสุภารัตน์มีเครือข่าย นักการเมืองในพื้นที่อยู่เดิมและยังคงครองพื้นที่อย่าง เหนียวแน่นแม้กระทั่งในการเลือกตั้งครั้งที่แล้วเมื่อ พ.ศ. 2554 ซึ่งประชาธิปัตย์ได้ชัยชนะถึง 23 ที่นั่ง และ เพื่อไทยได้ 10 ที่นั่ง (พรรคเพื่อไทยได้เฉพาะส่วนฝั่ง ตะวันออกและเหนือของกรุงเทพมหานคร ยกเว้นเขต ดุสิต ราชเทวี) อาทิ นาวาอากาศเอก อนุศิษฐ์ นาคทรพรพ เขตสายไหม (11) นอกจากนี้การอธิบายเครือข่ายของ คุณหญิงสุภารัตน์อาจจะต้องเข้าใจว่าการทำงานพื้นที่นั้น

จะต้องมีเครือข่ายนักการเมืองท้องถิ่นในระดับชุมชน สมาชิกสภาเขต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่ รวมทั้งการเลื่อนลำดับขึ้นมาจากระดับสภาเขต สภากรุงเทพมหานคร และสภาผู้แทนราษฎร

นอกจากนี้ พรรคเพื่อไทยยังเสนอชื่อของ ชัชชาติ สิทธิพันธุ์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม สมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เป็นหนึ่งในสามแคนดิเดตนายกรัฐมนตรี ซึ่งชัชชาติเป็นนักการเมืองที่เป็นที่นิยม ในหมู่คนจำนวนมากโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ในครั้งนี้ ชัชชาติมีบทบาทนำเสนอนโยบายเศรษฐกิจและการพัฒนาเมืองให้กับประชาชนในกรุงเทพมหานครและ ส่วนอื่นของประเทศ

เนื่องจากข้อจำกัดของระบบเลือกตั้งครั้งนี้ ที่มีการคาดการณ์กันว่าพรรคเพื่อไทยจะได้คะแนนเสียง น้อยลงจากการคำนวณ สส.บัญชีรายชื่อ จึงเห็นพรรค เพื่อไทยไม่ส่งผู้สมัครลงครบทุกเขตในกรุงเทพมหานคร และในประเทศ และปล่อยให้สมาชิกพรรคบางกลุ่ม ออกไปตั้งพรรคใหม่คือพรรคไทยรักษาชาติ ตัวอย่างเช่น ปรีชาพล พงษ์พานิช จาตุรนต์ ฉายแสง ญัฐภูมิ ไสยเกื้อ พิชัย นริพทะพันธุ์ สุชาติ ธาดาธำรงเวช

กรณีของกรุงเทพมหานคร พรรคไทยรักษาชาติ ส่งผู้สมัครในกรุงเทพมหานคร 10 เขต โดยมีพื้นที่ซ้ำกับ พรรคเพื่อไทย 2 เขต คือ สายไหม (11) และบางแค (28) และในเมื่อพรรคไทยรักษาชาติถูกยุบก็ไม่มีผลต่อคะแนน เพื่อไทยในเขตนั้น นอกจากนั้น ผู้สมัครของไทยรักษา ชาติในกรุงเทพมหานครบางรายเป็นผู้สมัครเดิมของ เพื่อไทยในเขตที่เพื่อไทยเคยแพ้ประชาธิปัตย์ในการเลือกตั้ง ครั้งที่แล้ว ผู้สมัครเหล่านี้ได้แก่ ญัฐพล เทวกุล (เขต 2 ปทุมวัน บางรัก สาทร) พงษ์พิสุทธิ์ จินตโสภณ (เขต 3 บางคอแหลม ยานนาวา) และนพสรณ์ วรณศิริกุล (เขต 24 ราษฎร์บูรณะ ทุ่งครุ)

ยังมีกรณีของกมลพัฒน์ ปุ้งบางกระดี (เขต 25 บางขุนเทียน) ที่เป็นภรรยาของพิพัฒน์ชัย ไพบูลย์ อดีตผู้สมัครของเพื่อไทยในรอบที่แล้วที่แพ้ให้สากล ม่วงศิริ จากพรรคประชาธิปัตย์

สำหรับผู้สมัครที่เหลือของพรรคไทยรักษาชาติ ในกรุงเทพมหานคร ส่วนมากจะเป็นอดีตสมาชิกพรรคเพื่อไทยมาก่อน อาทิ นวรัตน์ รัwthงศ์เดชากุล (เขต 4 คลองเตย วัฒนา) ชัดติยดา ไชโย (เขต 11 สายไหม) ธกร เลาหงษ์ชนะ (เขต 20 สวนหลวง ประเวศ (เฉพาะแขวงหนองบอนและดอกไม้)) กวีวงศ์ อยู่วิจิตร (เขต 21 บางนา พระโขนง) ศุรุท เกษมณีภูเรช (เขต 28 บางแค) เว้นแต่นางสาวสาริน ชาลีวรรณ (จสงวน) เขต 22 คลองสาน บางกอกใหญ่ ธนบุรี (ยกเว้นแขวงดาวคะนอง แขวงบุคคโล และแขวงสำเหร่) ที่ไม่เคยเป็นสมาชิกเพื่อไทยมาก่อน แต่เป็นญาติกับ ประภัสร์ จงสงวน แกนนำพรรคไทยรักษาชาติและอดีตผู้สมัครผู้ว่า กทม. พรรคพลังประชาชน พ.ศ. 2551

การยื่นพระนามทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เป็นแคนดิเดตนายกฯ ของพรรคไทยรักษาชาติในเช้าวันที่ 8 กุมภาพันธ์นั้น ตามมาด้วยการถ่ายทอดพระบรมราชโองการในคืนวันเดียวกัน ที่ให้พระบรมราชวงศ์ทุกพระองค์ดำรงอยู่เหนือการเมืองและความเป็นกลางทางการเมือง ไม่สามารถดำรงตำแหน่งใดๆ ในทางการเมืองได้ (ไหมไลน์, 2562, ออนไลน์) ในวันที่ 7 มีนาคม พรรคไทยรักษาชาติถูกศาลรัฐธรรมนูญตัดสินยุบพรรค การยุบพรรคทำให้คะแนนที่ไทยรักษาชาติอาจจะได้ (ซึ่งอาจรวมไปถึงคะแนนของเพื่อไทยในพื้นที่ที่ไม่มีตัวแทนเพื่อไทยลงสมัคร มีแต่ไทยรักษาชาติ) ย่อมจะต้องถูกกระจายไปในพรรคอื่นๆ โดยเฉพาะพรรคที่มีแนวทางใกล้เคียงกันที่มีจุดยืนต่อต้านระบอบ คสช. และไม่เอาพรรคประชาธิปัตย์

3.3.3 พรรคพลังประชารัฐ

พรรคพลังประชารัฐมีความได้เปรียบจากระบบการเมืองที่ดำรงอยู่และระบบเลือกตั้งใหม่รวมทั้งสามารถยึดกุมเครือข่ายการเลือกตั้งเดิมที่มีอยู่ในท้องถิ่นโดยอาศัยเครือข่ายการเมืองในท้องถิ่นเดิมของประชาธิปัตย์และเพื่อไทย อาศัยความนิยมในตัวพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะ คสช. และนายกรัฐมนตรี และอาศัยความนิยมของนโยบายของรัฐบาล อาทิ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

การได้เปรียบของพรรคพลังประชารัฐในการเลือกตั้ง แบ่งออกเป็นสามด้าน คือ การได้เปรียบในเชิงจุดยืนทางการเมือง การได้เปรียบเชิงโครงสร้างระบบการเมือง และการได้เปรียบเชิงนโยบาย

ในด้านการได้เปรียบในเชิงจุดยืนทางการเมืองเป็นที่รับรู้กันว่าพรรคพลังประชารัฐมีความเชื่อมโยงกับระบอบรัฐประหารที่ปกครองมาตลอด 5 ปี โดยเฉพาะเมื่อพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรัฐประหาร (คสช.) และนายกรัฐมนตรี ตอบรับเป็นแคนดิเดตนายกรัฐมนตรี และมีป้าหาเสียงที่มีรูปพลเอกประยุทธ์

พรรคพลังประชารัฐมีความได้เปรียบในแง่จุดยืนทางการเมืองท่ามกลางทางเลือกทางการเมืองระหว่าง พรรคประชาธิปัตย์ พรรคเพื่อไทย และพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งทั้งสามพรรคล้วนวางตัวว่าไม่สนับสนุนการสืบทอดอำนาจ การวางตำแหน่งทางการเมืองของประชาธิปัตย์ นำมาสู่ความพ่ายแพ้ของพรรคเอง ส่วนอนาคตใหม่มีจุดยืนต่อต้านระบอบรัฐประหารและได้รับความนิยมมาก แต่ก็สร้างกระแสกดดันไปยังพรรคใหญ่อย่างประชาธิปัตย์และเพื่อไทยในแง่ที่อนาคตใหม่ไปช่วงชิงฐานเสียง ส่วนพลังประชารัฐถูกกดดันในแง่การต่อต้านรัฐประหาร ทั้งหมดนี้ทำให้อนาคตใหม่ได้รับความนิยมและถูกต่อต้าน

การสัมภาษณ์ผู้สมัครจากทุกพรรคใหญ่ต่างระบุให้เห็นว่า เมื่อพรรคใหญ่สามพรรคมียุติยีนไม่ต้องการให้ระบอบช่วงห้าปีที่ผ่านมาจากรัฐประหารนั้นดำเนินต่อไป และประชาธิปไตยก็ดูไม่มีศักยภาพที่จะชนะการเลือกตั้งครั้งนี้จากทุกโพล เว้นแต่เขตกรุงเทพมหานครซึ่งยังไม่เพียงพอในการตั้งรัฐบาล กอปรกับสโลแกนหาเสียงของพลังประชารัฐคือ “เลือกความสงบที่ลุงตู่” ทำให้พลังประชารัฐได้คะแนนมาเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ หรืออาจกล่าวได้ว่า ความได้เปรียบทางอุดมการณ์ของพลังประชารัฐนั้นมุ่งเน้นไปที่ความเป็นผู้นำของพลเอกประยุทธ์มากกว่าภาพลักษณ์ของพรรคและนโยบายของพรรค

นอกจากนี้ คืบสุดท้ายก่อนวันเลือกตั้งมีการเผยแพร่ประกาศสำนักพระราชวังว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลขาธิการพระราชวังอัญเชิญพระบรมราโชวาทของรัชกาลที่ 9 ที่ได้พระราชทานไว้ในปี 2512 ที่มีความเกี่ยวกับการส่งเสริมให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ให้ผู้คนได้ทบทวนและตระหนักถึงพระบรมราโชวาทที่ได้พระราชทานไว้ (มติชนออนไลน์, 2562ค, ออนไลน์)

ความได้เปรียบในทางจุดยืนทางการเมืองที่ยังสนับสนุนระบอบรัฐประหารแล้วเลือกพลเอกประยุทธ์ที่สังกัดพรรคพลังประชารัฐด้วยกลไกว่าบ้านเมืองจะรุ่งเรือง ไม่ใช่เรื่องที่จะคาดเดาได้ว่าจะส่งผลต่อการเลือกตั้งนับตั้งแต่วันแรกของการลงสมัครเลือกตั้ง แต่มาจากปฏิสัมพันธ์ทางจุดยืนทางการเมืองและภาพลักษณ์ของพลเอกประยุทธ์ในฐานะสัญลักษณ์ของพรรคและผู้นำในการทำรัฐประหาร กับชุดของอิทธิพลในการรับรู้ของประชาชนตลอดช่วงเวลาของการหาเสียงที่มีต่อการถ่วงจุดยืนของหัวหน้าพรรคประชาธิปไตย การเคลื่อนไหวทางการเมืองของเพื่อไทยและไทยรักษาชาติ และปฏิกิริยาของผู้คนที่มีความกระแสปราชดาร์ตทั้งสองครั้ง

ด้านการได้เปรียบเชิงโครงสร้างระบบการเมือง เกี่ยวกับการจัดวางสถาบัน (institutional arrangement) ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบการเมืองผ่านรัฐธรรมนูญ ระบบการเลือกตั้ง และการหาเสียง

หนึ่ง ในช่วงห้าปีแรก รัฐธรรมนูญใหม่จัดวางให้สมาชิกวุฒิสภาจำนวน 250 คน มาจากการแต่งตั้งและถูกคัดเลือกโดย คสช. รัฐธรรมนูญกำหนดการโหวตเลือกนายกรัฐมนตรีภายหลังการเลือกตั้งว่า ระหว่างห้าปีแรกให้ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาพิจารณาให้ความเห็นชอบบุคคลที่สมควรจะเป็นนายกรัฐมนตรีด้วย

สอง ระบบการเลือกตั้งในรอบนี้เป็นแบบจัดสรรปันส่วนผสม มีบัตรเลือกตั้งใบเดียว และมีระบบการนับเสียงตกน้ำ ในระบบการเลือกตั้งแบบนี้พรรคที่มีผู้ที่ชนะในเขตเลือกตั้งมากจะมีแนวโน้มที่จะไม่ได้เสียงจากส่วนบัญชีรายชื่อ เพราะไม่นับซ้ำเหมือนเดิมที่มีบัตรเลือกตั้งสองใบ ดังนั้นพรรคที่คาดว่าจะได้รับเสียงจากการเลือกตั้งรายเขตมากที่สุดเช่นพรรคเพื่อไทยก็จะมีโอกาสน้อยมากที่จะได้ที่นั่งในส่วนบัญชีรายชื่อ

สาม การอำนวยความสะดวกของพรรคใหม่ คำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 53/2560 สั่งให้ผู้ที่จะตั้งพรรคใหม่สามารถดำเนินการเรื่องการมีทุนประเดิม 1 ล้านบาท การประชุมร่วมกันไม่น้อยกว่า 250 คน เพื่อกำหนดชื่อและเครื่องหมายพรรค และเพื่อเลือกหัวหน้าพรรค และตำแหน่งอื่นๆ จำนวนหนึ่งได้ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2561 ขณะที่พรรคการเมืองที่มีอยู่เดิมต้องให้สมาชิกมีหนังสือยืนยันการเป็นสมาชิกและชำระค่าบำรุงพรรคภายใน 30 วันนับแต่วันที่ 1 เมษายน 2561 จัดให้มีทุนประเดิม 1 ล้านบาทภายใน 180 วันนับแต่วันที่ 1 เมษายน ส่วนการประชุมใหญ่เพื่อเลือกหัวหน้าพรรคและตำแหน่งอื่น ๆ ต้องรอกเลิกประกาศ คสช. ฉบับที่ 57/2557 และคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 3/2558 (ภายหลังมีการออกคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 13/2561 มาเปลี่ยนกรอบระยะเวลาการดำเนินการของพรรคการเมืองเดิมอีก)

สี่ ในทางการเมืองพรรคพลังประชาชน เป็นพรรคของรัฐบาลที่ดำรงตำแหน่งอยู่โดยพฤตินัย ดังนั้นย่อมได้เปรียบในการแข่งขันทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญ (2557 มาตรา 44 ประกอบฉบับ 2560 มาตรา 265) ได้เปิดโอกาสให้รัฐบาลของ คสช. ยังมีอำนาจเต็มในช่วงเลือกตั้ง ตัวพลเอกประยุทธ์ยังทำงานในฐานะรัฐบาลและออกตรวจเยี่ยมประชาชนในฐานะหัวหน้ารัฐบาลโดยตลอดช่วงการเลือกตั้ง มีกรณีที่มีการหาเสียงของพรรคไล่ชนกับการลงพื้นที่ของรัฐบาล เช่น วันที่ 16 ก.พ. พลเอกประยุทธ์ลงพื้นที่ที่ตลาดนัด จตุจักร ในวันต่อมาพรรคพลังประชาชนโดยพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ กรรมการบริหารพรรค พร้อมด้วย ภาดาท์ วรกานนท์ ผู้สมัครเขต 6 (พญาไท ราชเทวี จตุจักร) กลังพื้นที่ตลาดนัดจตุจักร (พีพีทีวี เอชดี 36, 2562, ออนไลน์)

ส่วนด้านการได้เปรียบเชิงนโยบาย ชื่อพรรคพลังประชาชนกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของรัฐบาลนั้น สัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น การหาเสียงของพรรคยังนำเสนอนโยบายที่สื่อสารกับประชาชนในลักษณะว่า จะทำนโยบายเดิมของรัฐบาลปัจจุบันต่อเนื่องไป โดยเฉพาะบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

นโยบายของรัฐบาลอื่นๆ ยังคงทำงานต่อเนื่อง ในช่วงการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง อาทิ มีการเพิ่มเงินค่าป่วยการให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยโอนเงินเข้าบัญชีในช่วงวันที่ 20 มีนาคม ก่อนการลงคะแนนเสียงไม่กี่วัน (ประชาไท, 2562, ออนไลน์) ไม่นับถึงการโอนเงินสวัสดิการแห่งรัฐในทุกเดือนอยู่แล้ว

การอธิบายชัยชนะของพลังประชาชน ในกรุงเทพมหานครยังต้องเข้าใจพลวัตทางการเมืองในแต่ละเขตเลือกตั้ง และเข้าใจกลไกสำคัญที่มีผลต่อการกำหนดชัยชนะของการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ได้แก่ การจัดองค์กรการระดมการสนับสนุนในพื้นที่ การแข่งขันกันระหว่างผู้สมัครของแต่ละพรรค และ

การแย่งชิงต่อการสนับสนุนผ่านโครงสร้างในพื้นที่ อาทิ การเปิดโอกาสให้นักการเมืองในระดับท้องถิ่นจากพรรคอื่นย้ายพรรคมาลง หรือการนำนักการเมืองนอกพื้นที่มาสมัครในพื้นที่นั้น โดยเชื่อมโยงกับเครือข่ายฐานคะแนนเสียงในพื้นที่

ภูมิหลังของผู้สมัครของพรรคพลังประชาชน ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวนหนึ่งเป็นนักการเมืองและผู้มีประสบการณ์ทางการเมือง ตั้งแต่ระดับอดีตผู้สมัคร ส.ส. อดีต ส.ก. อดีต ส.ช. รวมทั้งผู้ที่เคยเป็นผู้ช่วยดำเนินงานในแต่ละระดับ ในจำนวน 30 เขตนั้นผู้สมัครของพรรคที่มีภูมิหลังกลุ่มนี้มีจำนวน 17 คน (ซึ่งมากที่สุด) และในจำนวน 12 เขตที่ชนะนั้นเป็นผู้ชนะที่มาจากกลุ่มนี้ 9 คน

หัวใจสำคัญของชัยชนะของพรรคพลังประชาชน ในกรุงเทพมหานครในรอบนี้คือเครือข่ายนักการเมืองในระดับเขตที่เชื่อมโยงกันผ่านการประสานงานของพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ ประธานยุทธศาสตร์ กทม. ของพรรคพลังประชาชน พุทธิพงษ์เป็นอดีตนักการเมืองที่คร่ำหวอดทั้งในกรุงเทพมหานครและการเมืองระดับชาติ นอกจากนี้ยังเคยเป็นแกนนำ กปปส. โดยมีบทบาทสำคัญจนได้ฉายาว่าเป็นหนึ่งในสี่ทหารเสือของ กปปส. ร่วมกับณัฏฐพล ทีปสุวรรณ สกลธี ภัททิยกุล และ ชุมพล จุลใส ซึ่งทั้งสี่คนเคยเป็น ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ โดยพุทธิพงษ์และณัฏฐพลเป็น ส.ส. กรุงเทพฯ

พุทธิพงษ์ได้เข้าร่วมงานในรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ใน พ.ศ. 2561 จนกระทั่งเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 ได้ลาออกเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคพลังประชาชน เป็นผู้สมัครบัญชีรายชื่อลำดับที่ 3 ขณะที่ณัฏฐพลอยู่ลำดับที่ 1

จากการสัมภาษณ์ทั้ง ส.ส. พรรคพลังประชาชน และพรรคอื่นๆ พบว่า พุทธิพงษ์มีเครือข่ายและบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงและชักชวนบรรดานักการเมือง

ในท้องถิ่นจากพรรคอื่นๆ เข้ามาเป็นผู้สมัครพรรคพลังประชาชน ที่สำคัญคือบรรดานักการเมืองท้องถิ่นที่ย้ายจากพรรคอื่นมาลงสมัครในนามพรรคพลังประชาชนนั้นเป็นกลุ่มที่มีโอกาสได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรในเขตกรุงเทพมหานครมากที่สุด โดยขณะที่อยู่พรรคเดิมก็ไม่เคยประสบชัยชนะในพื้นที่ในระดับ ส.ส. มาก่อน (หรืออาจไม่มีโอกาสได้ลงสมัครในระดับนี้ถ้าอยู่พรรคเดิม) อย่างไรก็ตาม พวกเขามีฐานเสียงของตัวเองที่มีนัยยะสำคัญในการทำให้เขาได้รับเลือกอยู่ด้วย

ส่วนสกลธี ภัททิยกุล มีสถานะเป็นผู้บริหาร กทม. (รองผู้ว่าฯ) ในช่วงการเลือกตั้ง แม้ว่าจะเป็นผู้บริหาร กทม. ในชุดของพลตำรวจเอกอัศวิน ขวัญเมือง ที่มาจากการแต่งตั้ง แต่พื้นฐานเดิมของสกลธีมาจากการเป็น ส.ส. กรุงเทพฯ พรรคประชาธิปัตย์ (การเลือกตั้ง พ.ศ. 2551) และความสนิทสนมที่มีต่อเครือข่าย กปปส. ในพื้นที่กรุงเทพฯ สกลธีปรากฏตัวในการประชุมจัดตั้งพรรคพลังประชาชนและในงานอื่นๆ ของพรรค (สยามรัฐออนไลน์, 2561, ออนไลน์; พรรคพลังประชาชน, 2562, ออนไลน์) แม้ว่าจะดำรงตำแหน่งผู้บริหารท้องถิ่นอยู่ก็ตาม

3.3.4 พรรคอนาคตใหม่

พรรคอนาคตใหม่ประสบความสำเร็จทางการเมืองจากการพลิกวิกฤติของโครงสร้างทางการเมืองมาเป็นโอกาสในการสร้างขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบใหม่ให้เป็นพรรคที่มีอัตลักษณ์ทางการเมืองใหม่ในนามของพรรคของคนรุ่นใหม่ ความหวังและการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งมีการใช้เทคโนโลยีสื่อใหม่ แต่ความเป็นที่นิยมของพรรคอนาคตใหม่ก็เผชิญกับการต่อต้านในหลายรูปแบบทั้งจากฝ่ายก้าวหน้าด้วยกันและฝ่ายที่มีจุดยืนตรงข้ามโดยเฉพาะที่อยู่ฝั่งเดียวกับฝ่ายผู้มีอำนาจรัฐ

ในปัจจุบันเรื่องคนรุ่นใหม่ นั้น โดยความเข้าใจทั่วไปพรรคอนาคตใหม่คือพรรคของคนรุ่นใหม่ในเชิงนโยบายอายุ/ประชากรศาสตร์ ที่เชื่อว่าคนที่สนับสนุนพรรคคนรุ่นใหม่คือผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรก (first time voter) การอธิบายแบบนี้มีลักษณะเหมารวม ทั้งที่ไม่มีข้อพิสูจน์ที่ชัดเจนว่า ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วประเทศในช่วงวัยดังกล่าวจะเลือกพรรคอนาคตใหม่ทั้งหมด อีกทั้งคณะกรรมการบริหารพรรคและผู้สนับสนุนก็มีคนหลากหลาย

ประเด็นท้าทายในการอธิบายพรรคอนาคตใหม่จึงอยู่ที่ว่าพรรคอนาคตใหม่นั้นเป็นพรรคของคนรุ่นใหม่ที่ไม่ใช่เพียงแค่ช่วงอายุหรือวัย แต่เป็นเรื่องของสิ่งที่ Mouffe (1992, pp. 4-22) เรียกว่า “อัตลักษณ์ทางการเมือง” (political identity) ซึ่งเกี่ยวพันกับความเป็นชุมชนทางการเมืองที่จะต้องทำการรับรู้ด้วยการสร้างให้ปรากฏเห็นด้วยวาทกรรม ชุมชนทางการเมืองจึงเป็นสิ่งที่ต้องถูกสร้างขึ้น โดยการรวบรวมความหลากหลายของข้อเรียกร้องเพื่อสร้างความเป็น “ตัวตน/ตัวเรา” ขึ้นมาโดยสัมพันธ์กับการสร้างจุดร่วมที่ดึงมาบางประการ และจุดร่วมนั้นจะต้องถูกรับรู้ในฐานะจุดที่แม้จะยังไม่ถึง แต่ต้องเป็นจุดร่วมที่เราต้องกล่าวถึง/อ้างอิงถึงอย่างสม่ำเสมอ ในแง่การพูดถึงชุมชนทางการเมืองที่น่าเอาทุกคนเข้ามาอยู่ร่วมกันได้นั้น ก็อาจจะไม่สามารถที่จะเป็นไปได้ เพราะมักจะมีความเป็นคนนอกหรือสิ่งอื่นบางอย่างที่เป็นเงื่อนไขให้ความเป็นชุมชนทางการเมืองนั้นเกิดขึ้นได้ และเป็นสิ่งที่ทำให้เรามีความเป็น (พวก) เราและ (พวก) เขา โดยสรุป Mouffe ย้ำว่า ในทุกรูปแบบของการสร้างฉันทามตินั้นย่อมจะต้องวางอยู่บนรากฐานของการผลัดออกหรือแยกสิ่งหนึ่งออกไป ขณะที่เงื่อนไขของความเป็นไปได้ของการที่จะสร้างชุมชนทางการเมืองได้นั้นก็เป็นเรื่องเดียวกับเงื่อนไขของความเป็นไปไม่ได้ที่จะบรรลุความเป็นชุมชนที่ทุกคนจะอยู่ในชุมชนนั้นได้โดยสมบูรณ์ (Mouffe, 1992, p. 30)

การสร้างพรรคอนาคตใหม่เกิดจากการสร้าง “ความเป็นคนรุ่นใหม่” ขึ้นมาในฐานะอัตลักษณ์ทางการเมือง และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อชี้ให้คนรุ่นใหม่เห็นทางเลือกที่ดีกว่า หรือมีความหวังใหม่ๆ ในอีกด้านหนึ่งทำให้คนที่เป็นคนรุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นคนในชุมชน จินตกรรมเดียวกัน และในการที่จะเป็นชุมชนของคนรุ่นใหม่ได้นั้นก็ย่อมจะต้องเห็นว่ามี “ใคร” อาทิ “การเมืองเก่า” ที่แตกต่างและอยู่นอกจินตกรรมของความเป็นคนรุ่นใหม่และความไฝฝัน/จุดร่วมที่ดึงดูดของคนรุ่นใหม่ได้ ตัวอย่างเช่น คำปราศรัยของปิยะบุตร แสงกนกกุล เลขาธิการพรรค ที่กล่าวถึงการที่ชาวอนาคตใหม่จะไม่ยอมถูกกลืนให้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของ “นรก” แต่จะเบียดขับเข้าแทนที่นรก (พรรคอนาคตใหม่, 2561, ออนไลน์) หรือโพสต์ของธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรค เรียกร้องให้ชาวอนาคตใหม่หนักแน่น ไม่โดนทำลายด้วย “การเมืองเก่า” (มติชนออนไลน์, 2562ก, ออนไลน์)

พรรคอนาคตใหม่ให้ความสำคัญกับการใช้สื่อโซเชียลในการสื่อสารกับประชาชนเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะด้วยเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ไอจี ยูทูบ พรรคอนาคตใหม่นั้นเป็นพรรคที่มียอดคนไลค์มากที่สุดในบรรดาพรรคใหม่คือ พลังประชารัฐและไทยรักษาชาติ นับตั้งแต่เริ่มตั้งพรรคมาเป็นเวลาโดยประมาณหนึ่งปี

พรรคอนาคตใหม่ได้รับความนิยมในโลกออนไลน์เป็นอย่างมาก ส่วนหนึ่งเห็นได้จากกระแส “ฟาร์กฟอ” ซึ่งเป็น hashtag ในทวิตเตอร์ ที่เป็นจุดพลิกผันที่ทำให้มีการขยายวงการเข้าถึงและสนใจมาเป็น “กระแส/ความนิยม” เป็นตัวขับเคลื่อนการรณรงค์ และด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ทำให้การรณรงค์แพร่กระจายไปด้วยตัวผู้รับสารเอง เช่น การใช้ทวิตเตอร์ ความนิยมของพรรคยังเพิ่มมาจากการเปิดตัวผู้สนับสนุนพรรคที่ไม่ได้เชื่อมโยงในแง่ของการทำงานให้พรรคโดยตรง ซึ่งโดยเทคโนโลยีใหม่นี้ทุกคนสามารถที่จะ

เป็นสื่อและแพร่กระจายความคิดของตนเองไปได้ กระแสการกล่าวถึงในโลกออนไลน์ไม่ได้เกิดจากพรรคผลิตสื่อขึ้นเองเท่านั้น แต่เกิดจากการที่มีการส่งต่อข้อความกันไปมาของผู้นิยมชมชอบพรรค และเกิดจากผู้ที่เป็นที่นิยมหรือทรงอิทธิพลในโลกออนไลน์และออฟไลน์ (influencers) ประกาศตัวสนับสนุนพรรค

อย่างไรก็ดี พรรคอนาคตใหม่ก็เผชิญกับการต่อต้าน โดยแบ่งเป็น 1) การไม่เห็นด้วยในจุดยืนซึ่งอาจจะแฝงการกล่าวหาด้วยเช่น กรณีการแสดงความเห็นของจุลเจิม ยุคล (ช่องเจ็ดเอชดี, 2562, ออนไลน์) 2) ความเห็นกังขาและมองในลักษณะของความเป็นเด็ก-ผู้ใหญ่ เช่น การแสดงความเห็นของทยา ทิพย์วรรณ อดีตแกนนำ กปปส. (มติชนออนไลน์, 2562ข, ออนไลน์) 3) ขวาลปลอม มีขวาลปลอมที่ผลิตขึ้นมาโดยไม่มีฐานความจริง เช่น คลิปเสียงปลอม ธนาธร-ทักษิณต่อรองที่นั่ง ส.ส. (สำนักข่าวไอเอ็นเอ็น, 2562, ออนไลน์) และมีขวาลปลอมที่บิดเบือนข้อเท็จจริง เช่น การบิดเบือนคำสัมภาษณ์ของธนาธรให้เป็นข่าวว่าจะพาทักษิณกลับบ้าน (ธนาธรได้ไม่ได้, 2562, ออนไลน์) และ 4) การวิจารณ์ในขบวนการก้าวหน้าด้วยกัน อาทิ ไม่ก้าวหน้าเพียงพอ เช่น ใจ อึ๊งภากรณ์ (2561, ออนไลน์) “แรงงานไม่ควรหลงเลือกนายใหม่ในรูปแบบพรรคอนาคตใหม่”

เงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การเติบโตและเป็นที่ยอมรับของอนาคตใหม่เองนั้นส่วนหนึ่งเป็นผลที่ไม่ได้ตั้งใจจากการพยายามสืบสานอำนาจระบอบรัฐประหารในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา โดยแบ่งออกเป็น

หนึ่ง โครงสร้างโอกาสทางการเมืองจากกรอบกติกาที่กำเนิดจากระบอบการเมืองของคณะรัฐประหาร พรรคอนาคตใหม่ใช้วิกฤติของสถานการณ์ทางการเมืองที่ถูกกำหนดโดยกรอบกติการัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นๆ รวมทั้งคำสั่งคณะรัฐประหารมาเป็นโอกาสให้เกิดและเติบโตของพรรค โดยเฉพาะระบบจัดสรรปัน

ส่วนแบบผสม ซึ่งเสียงทุกเสียงถูกนับ มีผลทำให้เสียงในแต่ละเขตนั้นแม้ไม่ชนะจะถูกนับในส่วนของคะแนนบัญชีรายชื่อ ดังนั้นพรรคอนาคตใหม่จึงส่งผู้สมัครลงครบทุกเขตเลือกตั้ง 350 เขต และแม้จะชนะเพียง 30 เขต แต่ก็ได้จำนวน ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อมาเป็น 1 คือ 50 ที่นั่ง รวมเป็น 80 ที่นั่ง

พรรคอนาคตใหม่ยังได้ประโยชน์จากคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 53/2560 ที่ให้อำนาจการดำเนินการของผู้ที่จะตั้งพรรคการเมืองใหม่ (ดูรายละเอียดคำสั่งได้ในส่วนที่วิเคราะห์พรรคพลังประชารัฐ)

สอง โครงสร้างโอกาสทางการเมืองจากบรรยากาศทางการเมืองในการปกครองของคณะรัฐประหาร อาจจะเรียกกรวมๆ ว่า “สภาวะร้างอำนาจ” หรือระยะเวลาที่การเลือกตั้งถูกเว้นวรรคไปนานกว่า 8 ปี การอยู่ในอำนาจที่ยาวนานของรัฐบาลคณะรัฐประหาร ท่ามกลางการสะสมความไม่พอใจของประชาชนจำนวนมากทั้งในส่วนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรกที่มีจำนวนสะสมเพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆ รวมทั้งจากประชาชนที่ถูกพรากสิทธิจากการเลือกตั้งที่เป็นโมฆะ พ.ศ. 2557 และคะแนนความนิยมของพลเอกประยุทธ์ที่ลดลงอย่างต่อเนื่องน่าจะมีส่วนสำคัญที่ทำให้การก่อกำเนิดขึ้นของพรรคอนาคตใหม่เป็นหนึ่งในทางเลือกของประชาชน

กรุงเทพมหานครนั้นมีความสำคัญต่อพรรคอนาคตใหม่ เพราะเป็นพรรคที่ได้ที่นั่งในกรุงเทพมหานครจากการเลือกตั้งครั้งนี้ 9 ที่นั่ง/เขตจาก 30 เขต คิดเป็นร้อยละ 30 ของพื้นที่ โดยผู้สมัครทั้งที่ได้รับเลือกตั้งและไม่ได้รับเลือกตั้งทั้งหมดของพรรคนั้นเป็นคนหน้าใหม่ คะแนนรวมของอนาคตใหม่ทั้ง 30 เขต คือ 840, 272 ซึ่งมากเป็นอันดับหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 24.70 ของผู้มาใช้สิทธิ

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างพรรคเพื่อไทยกับอนาคตใหม่ในเรื่องคะแนนนั้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง

กัน (correlation) อย่างคร่าวๆ ระหว่างพรรคเพื่อไทยกับพรรคที่มีจุดยืนต่อต้าน คสช. จากข้อมูลจะพบว่าในเขตที่เพื่อไทยไม่ส่งผู้สมัครนั้น (และไทยรักษาชาติถูกตัดสิทธิ์) พรรคอนาคตใหม่ได้คะแนนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยพรรคอนาคตใหม่จะมีเสียงเพิ่มขึ้น 9,119 คะแนนโดยเฉลี่ยใน 8 เขตที่พรรคเพื่อไทยไม่ส่งผู้สมัครหรือเพิ่มขึ้นมาร้อยละ 37.47 ของคะแนนเลือกตั้งของพรรคอนาคตใหม่ในเขตที่พรรคเพื่อไทยส่งผู้สมัคร

3.4 นโยบายของพรรคการเมืองที่เกี่ยวกับการพัฒนากรุงเทพมหานคร

พรรคการเมืองที่ให้ความสำคัญกับคะแนนเสียงในกรุงเทพมหานครมักจะมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากรุงเทพมหานครเพิ่มเข้ามาจากนโยบายระดับชาติ โดยอาจแบ่งออกเป็นห้าประเภท ได้แก่ 1) เศรษฐกิจ การจ้างงาน การประกอบอาชีพ 2) การคมนาคมขนส่ง 3) สิ่งแวดล้อม 4) การศึกษา และ 5) การท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามนโยบายของทุกพรรคไม่มีนัยสำคัญในการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งครั้งนี้

3.5 การวางยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของพรรคและผู้สมัครในเขตกรุงเทพมหานคร

การวางยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของพรรคและผู้สมัครในเขตกรุงเทพมหานครมีส่วนสำคัญในการกำหนดความสำเร็จและความล้มเหลวของการเลือกตั้งในครั้งนี้ โดยแบ่งออกเป็น

3.5.1 การเข้าใจพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ โดยเฉพาะลักษณะทางประชากร การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

การลงพื้นที่ที่มีส่วนสำคัญในการได้ชัยชนะในการเลือกตั้ง โดยในการลงพื้นที่นั้นมีปัจจัยในการได้ชัยชนะคือ การทำความเข้าใจพื้นที่และการเข้าถึงพื้นที่

ส่วนการเป็นคนในพื้นที่ไม่ใช่ประเด็นที่กำหนดชัยชนะหรือความพ่ายแพ้โดยตรง เพราะผู้สมัครหลายรายก็เป็นคนในพื้นที่แต่ไม่ชนะ ดังนั้นสิ่งสำคัญจึงเป็นความสามารถในการวิเคราะห์และเข้าถึงพื้นที่ได้ต่างหาก

อาจกล่าวได้ว่าสิ่งสำคัญในการเลือกตั้งในรอบนี้ส่วนหนึ่งก็คือ การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ของกรุงเทพมหานครในแต่ละเขต นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงเรื่องของการเกิดคนรุ่นใหม่ในแง่การวิเคราะห์ภาพรวมระดับประเทศ ตัวอย่างที่พึงพิจารณาก็คือในพื้นที่ฝั่งธนบุรี 9 เขตนั้นเป็นพื้นที่ที่พรรคอนาคตใหม่ชนะไป 6 เขต ขณะที่ฝั่งกรุงเทพมหานครนั้นพรรคอนาคตใหม่ชนะเพียง 3 เขตจาก 21 เขต คือ เขต 3 บางคอแหลม ยานนาวา เขต 20 สวนหลวง ประเวศ (เฉพาะแขวงหนองบอนและแขวงดอกไม้) และเขต 21 บางนา พระโขนง ถ้าเพียงใช้คำอธิบายว่าพื้นที่ฝั่งธนบุรี 6 เขตเป็นเขตของคนรุ่นใหม่ และพื้นที่ฝั่งกรุงเทพมหานครเป็นเขตคนรุ่นใหม่เพียงแค่ 3 เขตซึ่งไม่ใช่เขตพื้นที่ชั้นในแต่เป็นที่พักอาศัย ก็คงจะไม่ใช้คำอธิบายที่ครบถ้วน ฉะนั้นเราไม่สามารถวิเคราะห์ได้แค่ความเสี่ยงของคนรุ่นใหม่เท่านั้นที่จะเปลี่ยนแปลงกรุงเทพมหานครได้ โดยไม่เข้าใจความเปลี่ยนแปลงรายเขต เพราะเสี่ยงของคนรุ่นใหม่มีอยู่ในทุกเขต แต่ไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดโดยอัตโนมัติ ที่จะทำให้ได้รับชัยชนะถ้าไม่เข้าใจความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่

ในอีกด้านหนึ่ง การทำความเข้าใจพื้นที่ก็มิได้ทำให้เกิดความเป็นไปได้ว่า เพราะพื้นที่บางพื้นที่นั้นมีการแข่งขันกันมากเกินไป ขณะที่พื้นที่อีกพื้นที่หนึ่งนั้นฝ่ายที่แข่งขันกันก็เข้าไม่ถึง

การแข่งขันรอบนี้เป็นการแข่งขันที่ไม่มีเขตใดที่ผู้ที่ได้คะแนนหนึ่งจะชนะเด็ดขาดโดยที่เมื่อรวมผู้ที่ได้คะแนนที่เหลือแล้วยังชนะอยู่ การเข้าใจพื้นที่เมื่อต้องลงพื้นที่เพื่อช่วงชิงคะแนนแม้จะเป็นคะแนนเล็กน้อยจึงสำคัญและอาจตัดสินชัยชนะ ค่าเฉลี่ยของความห่าง

ระหว่างคะแนนของที่นั่งกับที่สองใน 30 เขตนั้นอยู่ที่ 4,651.9 เท่านั้น ในเขตที่ 28 ซึ่งเป็นเขตที่คะแนนห่างกันน้อยที่สุด ผู้สมัครพรรคอนาคตใหม่ (29,590) ชนะผู้สมัครจากพรรคพลังประชารัฐ (29,413) ไปด้วยคะแนนเพียง 177 คะแนน

ในมุมมองของผู้สมัครนั้น การทำความเข้าใจพื้นที่ที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่าการลงพื้นที่ เพราะการลงพื้นที่โดยไม่มีคามเข้าใจในพื้นที่มักส่งผลให้เกิดความพ่ายแพ้ได้ โดยเฉพาะการทำความเข้าใจเรื่อง “ชุมชน”

3.5.2 การเข้าใจความหลากหลายของ “ชุมชน”

ชุมชนเป็นหน่วยสำคัญในกระบวนการรณรงค์หาเสียงและตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งมีทั้งชุมชนแบบชุมชนที่เชื่อมโยงกับระบบสวัสดิการจากหน่วยการปกครองท้องถิ่น และชุมชนแบบบ้านมีรั้ว เพราะชุมชนทั้งสองแบบนี้มีชีวิตทางการเมืองและการเข้าถึงข้อมูลทางการเมืองที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ชุมชนแบบชุมชนจะ “ปิดต่อคนภายนอก แต่เปิดต่อนักการเมือง” ผู้นำชุมชนมีความสำคัญ เชื่อมโยงกับเครือข่ายการปกครองท้องถิ่น และเครือข่ายการเมืองท้องถิ่นในระดับกรุงเทพมหานคร ส่วนบ้านมีรั้วจะ “ปิดต่อคนภายนอก และเปิดต่อนักการเมือง” ที่หาเสียงด้วยวิธีทั่วไป คือ การเดินหาเสียง การเคาะประตู การปราศรัย และขบวนแห่

การแบ่งชุมชนออกเป็นสองแบบ ทำให้เห็นว่ายุทธศาสตร์ของการเลือกตั้งและยุทธวิธีในการหาเสียงนั้นจะแตกต่างกัน การเข้าถึงชุมชนแบบแรกนั้นจะใช้เครือข่ายการเมืองและการบริหารท้องถิ่น และสิ่งที่นักการเมืองเรียกว่า “ground war” (การรบภาคพื้นดิน) ในแง่ของการรณรงค์แบบเดิม อาทิ การเดินหาเสียง เคาะประตูบ้าน ขบวนแห่ ปราศรัย การติดป้าย (บ้างก็เรียกว่า on-ground campaign)

ส่วนยุทธศาสตร์การเลือกตั้งและยุทธวิธีหาเสียงที่มีต่อบ้านมีรั้วนั้นจะต้องใช้วิธี “air war” (การรบ

ทางอากาศ) ซึ่งหมายถึงการหาเสียงผ่านสื่อมวลชนและสื่อโซเชียล เพราะการเดินทางไปที่บ้านมีรั้วจะเข้าไม่ได้ เช่น บ้านจัดสรรสมัยใหม่ที่ไม่อนุญาตให้คนทั่วไปเข้าถ้าไม่ขออนุญาต บ้านมีรั้วยังไม่อยู่บ้านวันธรรมดา และวันหยุดต้องการพักผ่อน การใช้รถแท็กซี่หรือการเดินทางเสียงจะถูกมองว่าเป็นการรบกวน ส่วนการออกสื่อมวลชน เช่น ออกรายการตีเบตหรือการสร้างและออกสื่อโซเชียล ถูกมองว่าเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากกว่า

จากการสัมภาษณ์จะพบว่าส่วนหนึ่งที่พรรคอนาคตใหม่ได้รับชัยชนะในพื้นที่นั้นอาจไม่ใช่เพราะแย่งคะแนนเสียงเพื่อไทย แต่เป็นเรื่องของการที่พื้นที่ชุมชนมีการแบ่งออกเป็นสองฝ่าย (เพื่อไทยกับประชาธิปัตย์) ด้วยการที่การเลือกตั้งที่ลงหลักปักฐานมานานจนกลายเป็นสถาบันทางการเมือง ที่ยึดโยงกับเครือข่ายนักการเมืองของทั้งสองฝ่าย การเลือกตั้งรอบนี้จึงมีการแย่งชิงคะแนนกันเองของทั้งสามฝ่ายในพื้นที่ชุมชน คือ ประชาธิปัตย์ พลัฒ์ประชารัฐ และเพื่อไทย ขณะที่ในส่วนพื้นที่บ้านมีรั้วนั้น เดิมพรรคประชาธิปัตย์อาจมีคะแนนเสียงมากอยู่ แต่ในรอบนี้ความโดดเด่นของพรรคอนาคตใหม่อาจจะมีมากที่สุด ทำให้คะแนนในส่วนที่บ้านมีรั้วมีผลต่อชัยชนะของพรรคอนาคตใหม่มากกว่าเพียงคะแนนของคนรุ่นใหม่เท่านั้น

3.5.3 ระบบอุปถัมภ์

ระบบอุปถัมภ์ยังมีผลต่อความสำเร็จของการรณรงค์และชัยชนะในการเลือกตั้งอยู่ แม้ว่าระบบอุปถัมภ์จะไม่ใช่ว่าที่กำหนดชัยชนะในการเลือกตั้งของพื้นที่ทั้งหมดของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากหลายเขตมีคะแนนสูสี คะแนนที่ชนะอาจมาจากการรณรงค์ที่กระทำผ่านเครือข่ายระบบอุปถัมภ์โดยเฉพาะในระดับชุมชน ความต่างระหว่างคะแนนของผู้ชนะการเลือกตั้งกับผู้ที่ได้คะแนนอันดับสองในแต่ละเขตเฉลี่ยทั้ง 30 เขต คือ 4,651.9 คะแนน ซึ่งบางเขตก็ห่างกันไม่ถึง 200 คะแนน ดังนั้นระบบอุปถัมภ์อาจจะส่งผลให้ผลการเลือกตั้ง

พลิกผันได้ เพราะคะแนนเสียงที่เชื่อมโยงกับระบบอุปถัมภ์อาจเป็นกลุ่มเป็นก้อนกว่า

อาจกล่าวได้ว่าในการเลือกตั้งรอบนี้ ระบบอุปถัมภ์ในกรุงเทพมหานครนั้นมีอยู่ในสามระดับ

1. ระบบอุปถัมภ์ในระดับชุมชน: ระบบอุปถัมภ์ในชุมชนมีความเป็นทางการและลงลึกถึงพื้นที่ กล่าวคือมีโครงสร้างของคณะกรรมการชุมชนรองรับ (โครงสร้างที่เป็นทางการในกรอบกฎหมายและงบประมาณ) และมีหัวหน้าคือประธานชุมชน ผู้นำชุมชนมีหน้าที่ในการรวบรวมความต้องการและต่อรองเอาผลประโยชน์จากภายนอกชุมชนเข้ามาพัฒนาชุมชน

อย่างไรก็ตามประธานชุมชนนั้นไม่ได้มีอำนาจและอิทธิพลที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาดคนเดียว ยังมีกรรมการชุมชนอีกหลายคน (ในความหมายนี้หัวคะแนนจึงมีหลายคนได้ในชุมชนหนึ่ง) รวมทั้งยังมีฝ่ายตรงข้าม หรือฝ่ายอื่นๆ ในพื้นที่ชุมชนอีก เมื่อนักการเมืองติดต่อยังพื้นที่ก็อาจจะติดต่อไปยังผู้นำคนอื่นๆ ในพื้นที่

ระบบอุปถัมภ์ในกรุงเทพมหานครไม่ได้มีลักษณะที่รวมศูนย์และเบ็ดเสร็จเด็ดขาด การให้สัญญาว่าจะไปเลือกใครตามที่ได้ไว้กับประธานชุมชนนั้น ก็ไม่ได้เป็นเรื่องที่จะต้องปฏิบัติในแบบที่เคร่งครัดตายตัวในกรณีที่มีการหาเสียงเป็นไปในระดับที่ไม่มีเรื่องเงินมาเกี่ยวข้อง

ในการหาเสียงในชุมชนจะมีธรรมเนียมว่าผู้สมัครจะต้องแจ่งแก่ประธานชุมชนเสียก่อนที่จะ “ลงชุมชน” ซึ่งหากประธานชุมชนสนับสนุน ประธานชุมชนจะเป็นผู้ที่ “พาเดิน” ไปในชุมชน แต่ถ้าประธานชุมชนไม่ได้สนับสนุน ก็อาจจะเพียงบอกว่า “ไม่พาเดิน” แต่ผู้สมัครนั้นก็อาจจะเดินลงพื้นที่เอง แต่ผู้สมัครหลายคนก็คิดว่าไม่ควรลงไปในพื้นที่/ชุมชน เพราะเท่ากับเป็นสัญลักษณ์ว่า ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประธานชุมชน

2. ระบบอุปถัมภ์ในระดับเขตและเมือง: ระบบอุปถัมภ์ที่เชื่อมกับชุมชนจากภายนอกในระดับแรก

คือ เขต ที่เป็นหน่วยงานระดับพื้นที่ของกทม. ชุมชนนั้นสัมพันธ์มีความสัมพันธ์กับเขตด้วยงบประมาณที่มี การจัดหาให้จากเขตผ่านงบพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ ชุมชนยังมีความสัมพันธ์กับสมาชิกสภาเขต (สช.) สมาชิก สภากรุงเทพมหานคร (สก.) และผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร ซึ่งทั้งสามตำแหน่งนี้เป็นนักการเมือง ในระดับเมือง ที่จะต้องลงมาหาเสียงและสร้างความสัมพันธ์ในท้องที่และพึ่งพาซึ่งกันและกัน รวมทั้ง จัดสรรงบประมาณส่วนอื่นผ่านลงไปยังกลไกของ การบริหารราชการของ กทม.

3. ระบบอุปถัมภ์ในระดับประเทศ: ระบบ อุปถัมภ์ในระดับประเทศในรอบนี้มีเรื่องของนโยบาย อุดหนุนจากรัฐที่ทำอย่างเป็นระบบ อาทิ นโยบาย บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งข้อกังวลในรอบนี้ของ ผู้ลงคะแนนจำนวนไม่น้อยในชุมชน เชื่อว่าถ้าไม่เลือก พรรคพลังประชารัฐ โครงการดังกล่าวอาจถูกล้มเลิกได้

3.5.4 การเข้าใจการใช้สื่อ

การเข้าใจการใช้สื่อทั้งในรูปแบบเดิม และ ในแบบใหม่เช่นสื่อโซเชียล มีผลต่อการออกแบบยุทธวิธี และยุทธศาสตร์ในการเข้าถึงฐานคะแนนเสียง โดยเฉพาะ เมื่อผู้ลงคะแนนนั้นอยู่ในรูปแบบชุมชนที่แตกต่างกัน

การใช้สื่อเดิม ประกอบด้วยการแจกแผ่นพับ แผ่นพก ป้ายหาเสียง รวมไปถึงขบวนหาเสียงทั้งรถแห่ และการเดินเท้าเข้าพบประชาชน

แผ่นพับและแผ่นพก ยังมีความจำเป็นอยู่ สองประการ หนึ่งคือ มีไว้เพื่อการแนะนำตัวกับ ประชาชน ถือเป็นธรรมเนียมในการมอบของแนะนำตัว ขณะหาเสียงพบปะประชาชน สองคือ มีไว้เพื่อให้กับ ประชาชนได้ทราบเนื้อหาหลักที่ผู้สมัครและพรรค ต้องการนำเสนอ โดยเฉพาะเรื่องของนโยบายหลักของ พรรคและผู้สมัคร

การแจกแผ่นพับและแผ่นพกในรอบนี้ต้อง แจกจากมือของผู้สมัครและผู้ช่วยหาเสียงที่ลงทะเบียน กับ กทต. เท่านั้น ตามระเบียบ กทต. ว่าด้วยวิธีการหาเสียง และลักษณะต้องห้ามในการหาเสียงเลือกตั้ง ส.ส.

ป้ายหาเสียง ยังคงมีบทบาทในการนำเสนอ นโยบายและภาพลักษณ์ของผู้สมัครและของพรรค เช่นเคย ประเด็นท้าทายในรอบนี้มีสองเรื่อง หนึ่งคือ การเปลี่ยนระบบเลือกตั้งใหม่ทำให้พรรคการเมืองมีเลข ในแต่ละเขตไม่ตรงกัน จึงทำให้ผู้สมัครตั้งคำถามว่าป้าย จะมีผลหรือไม่ เพราะพื้นที่ในกรุงเทพฯ นั้นอยู่ติดๆ กัน และมี 30 เขต อาจทำให้คนที่เดินทางมากกว่าหนึ่งเขต สับสน นอกจากนี้ในรอบนี้กฎระเบียบเรื่องการติดป้าย ออกมาช้า ทำให้มีช่วงที่ผู้สมัครติดป้ายไปก่อนแล้วต้อง รื้อออกมา โดยการจะติดป้ายหาเสียงเลือกตั้งได้นั้น ต้องรอพระราชกฤษฎีกาการเลือกตั้งประกาศใช้ก่อน รวมถึงมีประกาศการกำหนดสถานที่ติดแผ่นป้ายจาก สำนักงาน กทต.กทม. โดยประกาศนี้ได้ออกมาเมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2562

จากการสัมภาษณ์ผู้สมัครพบว่า ทีมงาน ผู้สมัครแต่ละทีมจะพอมีความเข้าใจว่าจะติดป้ายใน พื้นที่ใดบ้าง ความขัดแย้งในพื้นที่เรื่องการติดป้ายจึงไม่มี

ขบวนหาเสียง มีสองชนิด คือ ขบวนเดินเท้า และรถแห่ แต่เรื่องสำคัญของขบวนหาเสียงนอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งของการหาเสียงผ่านการแจกสื่อ (แผ่นพับ แผ่นพก) แล้ว ตัวขบวนหาเสียงเองก็นับเป็นสื่อด้วย การเข้าใจขบวนหาเสียงจะต้องเข้าใจโครงสร้างของระบบ การรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครแต่ละท่าน ตามกฎหมาย ระบุว่า ผู้สมัครจะมีทีมงานหาเสียงได้ไม่เกิน 20 คน โดยตำแหน่งผู้ช่วยหาเสียงนั้นจะต้องมีการแจ้งชื่อไปยัง กทต. ก่อนที่จะลงพื้นที่ได้ ผู้สมัครบางคนจะวางผู้ช่วย หาเสียงไว้ที่ท้ายขบวนโดยไม่ใส่ชุดหาเสียง เพื่อคอยฟัง เสียงสะท้อนและปฏิกิริยาของประชาชน

รูปแบบที่สำคัญอีกประการหนึ่งของ ขบวนการหาเสียงใหม่ คือการปรากฏตัวแบบไม่มีการ แจ่งล่วงหน้าในพื้นที่ชุมชนของผู้นำพรรคที่เป็นที่สนใจ ของประชาชน เช่นการปรากฏตัวของนายธนธร หวัหน้าพรรคอนาคตใหม่ที่พื้นที่สยามสแควร์ ซึ่งอาจจะ ไม่ได้มีผลแค่การช่วยหาเสียงกับผู้สมัครในเขต 2 (ปทุมวัน บางรัก สาทร) แต่มีผลต่อความนิยมของพรรค ในระดับกรุงเทพมหานครและประเทศเมื่อปรากฏบนสื่อ

รถแห่ มีป้ายโฆษณาและการกระจายเสียง รถแห่มีทั้งแบบที่มีและไม่มีตัวผู้สมัครไปด้วย รถแห่ ต่างจากขบวนเดินเท้า เพราะเป็นของที่พรรคต้องเวียน กันใช้ และกรุงเทพฯ ในหลายพื้นที่ไม่ค่อยเป็นที่ตอบรับ เพราะรถติด เสียงดัง และการเข้าไปหาเสียงในชุมชน บ้านมีรั้วต้องขออนุญาต และอาจรบกวนการพักผ่อน ในวันหยุด

ขบวนการหาเสียงของผู้สมัครบ่อยครั้งจะมี สมาชิกพรรคอาวุโสที่มีชื่อเสียงมาลงพื้นที่ด้วย แต่ใน มุมมองของผู้สมัคร บางครั้งการเชิญผู้ใหญ่ของพรรค มาลงพื้นที่ก็มีทั้งประโยชน์และปัญหา ในด้านประโยชน์ คนจะรู้สึกว่าการที่พื้นที่ได้รับความสนใจและตัวผู้สมัคร มีความใกล้ชิดกับผู้ใหญ่ของพรรค แต่อีกด้านถ้าพรรค ไม่ได้เป็นที่นิยมมากและทีมผู้ใหญ่ของพรรคมาซ้ำ ผู้สมัครและผู้ช่วยหาเสียงก็เสียเวลารอ ซึ่งการเลือกตั้ง มีเวลาเพียงไม่กี่วัน

โดยภาพรวม รายจ่ายหลักที่รายงานแก่ กกต. คือการทำสื่อสิ่งพิมพ์และป้าย และงบจ้างผู้ช่วยหาเสียง

การใช้สื่อใหม่ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญทั้งใน ระดับพรรคและตัวผู้สมัครในแต่ละเขต การใช้สื่อโซเชียล ที่นิยมที่สุด คือ เฟซบุ๊ก ในขณะที่การเลือกตั้งรอบที่แล้ว นิยมใช้เว็บไซต์ เนื้อหาหลักของเฟซบุ๊กของผู้สมัครมักจะ เป็นการแจ้งข่าวและการถ่ายภาพกิจกรรมที่ไปทำมา รวมทั้งการหาเสียงในบริเวณต่างๆ

สื่อออนไลน์โดยเฉพาะสื่อโซเชียลมีความ สามารถในการเก็บข้อมูลเป็นฐานข้อมูลให้ผู้สมัครรับ เลือกตั้งที่ใช้สื่อสามารถชมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลของ ผู้ที่เข้ามาชมได้ ทางผู้สมัครและพรรคฯ (กรณีเฟซบุ๊กของ พรรค) ยังสามารถกำหนดยุทธศาสตร์และยุทธวิธีเข้าถึง กลุ่มเป้าหมายทางการเมืองได้อย่างตรงเป้าและแม่นยำ ด้วยระบบอัลกอริทึม (algorithm) ของระบบเฟซบุ๊ก

ตัวอย่างหนึ่ง ผู้สมัครที่เคยชนะมาแล้วหลายครั้ง รายหนึ่งให้ความสนใจการใช้โซเชียล เพราะมองว่า เป็นการรณรงค์ที่เข้าถึงบ้านมีรั้วได้ ส่วนการรณรงค์แบบ เก่านั้นไม่สามารถเข้าถึงบ้านมีรั้วได้ง่าย ผู้สมัครรายนั้น จะรณรงค์โดยการส่งข้อมูลเน้นลงไปให้ครอบครัวทั้ง พื้นที่ในบริเวณนั้นผ่านบริการซื้อโฆษณาของเฟซบุ๊ก

ในระดับพรรคนั้น พรรคอนาคตใหม่ให้ความ สนใจกับการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ทางพรรคเล็งว่ายังไม่ เคยเข้าถึง เป้าหมายที่ยังขาดคือคนวัยทำงานและผู้หญิง ที่มีครอบครัวแล้ว การซื้อโฆษณา (boost content) จึงเจาะไปที่กลุ่มเป้าหมายที่ชอบดูนิตยสารหรือเฟซบุ๊ก ประเภทแม่และเด็ก พรรคฯยังเชื่อว่าการหาเสียงจะไม่ได้ ผลถ้าซื้อโฆษณาลงไปในพื้นที่เขตเลือกตั้งเดียว เพราะ โดยทั่วไปประชากรกรุงเทพฯ ไม่ได้อยู่ในเขตตัวเองทั้งวัน

พรรคฯ และผู้สมัครสามารถนำข้อมูลผู้เข้าชม มาวิเคราะห์ (data analysis) ภายในพรรคเอง และได้ข้อมูลทันที พรรคจะเลือกทีมงานในพรรคหรือคนนอก มาวิเคราะห์ขึ้นกับความเชื่อใจและการเก็บความลับ

เครือข่ายเฟซบุ๊กยังมีประโยชน์ในแง่ที่เมื่อ ผู้เข้าชมกดติดตามและแจ้งเตือน ข้อมูลใหม่ๆ ก็จะเข้าถึง ผู้ติดตามได้อย่างทันท่วงที เฟซบุ๊กยังทำหน้าที่ในการ ถ่ายทอดรายการของพรรคหรือของผู้สมัครได้ผ่านเฟซบุ๊ก หรือเชื่อมโยงไปที่ช่องยูทูบของพรรค นอกจากนั้น การเติม # (hashtag) ไว้หลังข้อความที่ต้องการรณรงค์ หรือ สื่อสารก็มีผลต่อการเผยแพร่ข้อความเหล่านั้นและ

การรณรงค์ เปรียบเสมือนการชุมนุมอย่างกะทันหันที่ ไม่ได้วางแผนกันไว้ก่อน ทำให้เกิดความสนใจและ สงเกตการณ์จากฝายตรงข้ามได้ยาก (flash mob)

การรณรงค์บนเครือขายออนไลน์ยังมี “หัวคะแนนออนไลน์” หรือ influencer ซึ่งไม่ได้มีส่วน กับพรรคโดยตรง แต่เป็นผู้สนับสนุนพรรคและผู้สมัคร โดยธรรมชาติ ดังที่กล่าวไปในส่วนของพรรคอนาคตใหม่

แต่เชื่อว่าผู้สมัครที่ชนะทุกคนจะใช้สื่อใหม่ โดยเฉพาะสื่อโซเชียล จากการสัมภาษณ์ผู้สมัครที่ได้รับ ชัยชนะไม่ได้ใช้โซเชียลก็ได้รับชัยชนะโดยเน้น การลงพื้นที่แบบเดิมและมีเครือขายในพื้นที่มาเป็นเวลานาน

แม้ว่าในคราวนี้การรณรงค์ออนไลน์จะมี ข้อจำกัดจากกฎระเบียบมากมาย แต่การรณรงค์ ออนไลน์นั้นเป็นการรณรงค์ที่ใช้งบประมาณไม่มากและ คุ่มค่า เมื่อเทียบกับการใช้สื่อในแบบเดิม

3.6 ความซับซ้อนและพลวัตในเรื่องการทุจริต การเลือกตั้งในกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น

3.6.1 เกิดจากทั้งตัวผู้สมัครเอง อาทิ การซื้อเสียง การข่มขู่ เล่นพนัน โดยเชื่อมโยงกับระบบอุปถัมภ์ ในชุมชน

จากการบอกเล่าของผู้สมัครและประธาน ชุมชน จะพบแบบแผนการอธิบายว่าฝายของตนเองนั้น ไม่ได้ซื้อเสียง แต่ฝายตรงข้ามนั้นซื้อเสียง ผ่าน “การ หว่านเงิน” ซึ่งการหว่านเงินในรอบนี้จะมีการจ่ายกันตั้ง แต่ 1-3 รอบ รอบละ 500 บาทขึ้นไป ซึ่งกลไก หัวคะแนนที่ส่วนใหญ่คือประธานชุมชนจะเป็น ผู้เกี่ยวข้องและรับผิดชอบนำเงินลงไปแจก ทั้งนี้มี การกล่าวถึงว่า ประธานชุมชนเองหรือหัวคะแนนคนอื่น อาจจะหักเอาไว้บ้าง

ระบบการแจกเงินมีสองแบบ คือ แจกหว่าน กับแจกแบบหวังผล การแจกแบบหวังผลก็ไม่ได้

หมายความว่า จะ “เข้าเป้า” ทั้งหมด ถ้าแจกทั้งชุมชน ก็อาจจะได้สักครึ่งหนึ่ง แต่ถ้าจะเพิ่มความเข้มงวดก็อาจ ต้องส่งคนไปฝายหน่วยเลือกตั้งและมีใบรายชื่อไปจดว่า มีคนมาลงคะแนนครบหรือเกือบครบหรือไม่ ถ้า ผลคะแนนกับจำนวนผู้มาลงคะแนนไม่เป็นไปในทิศทาง เดียวกัน หัวคะแนนจะต้องรับผิดชอบหรือมีคำตอบให้ ผู้ซื้อ

อีกรูปแบบการซื้อเสียงคือ การแจกเงินให้ไป เลี้ยงดู โดยประธานชุมชนที่เป็นหัวคะแนนจะรับไป จัดการ

อีกทั้งยังมีการทุจริตในแบบอื่นที่มีการกล่าวถึง คือ การพนัน คือให้มีการลงพนันในฝายที่คิดว่าจะแพ้ และสร้างแรงจูงใจให้เกิดการรณรงค์กันเองในชุมชน ให้คะแนนเสียงพลิก

การทุจริตเลือกตั้งอีกประการคือ การติดป้าย ผู้สมัครเกินจำนวนที่กำหนดจากระเบียบว่าไม่เกิน สองเท่าของหน่วยเลือกตั้ง

เส้นแบ่งที่บางคือการลงพื้นที่ก่อนกฎหมาย เลือกตั้งกำหนดหรือการลงพื้นที่ที่ยาวนานและ มอบสิ่งของ หรือใส่ซองให้ในช่วงก่อนกฎหมายบังคับ สังคมชุมชน/ชุมชนไม่ได้พิจารณาเรื่องเหล่านี้ว่าเป็น การทุจริต แต่เป็นสินน้ำใจหรือสิ่งที่พึงทำ เพราะไม่ใช่ จำนวนเงินที่มากมาย อาจรวมไปถึงการมอบพวงหรีด และการไปงานศพ

3.6.2 เกิดจากความเคลือบแคลงสงสัยต่อ หน่วยงานของรัฐในการจัดการการเลือกตั้งครั้งนี้

ความเคลือบแคลงมีตั้งแต่การจัดเขตเลือกตั้ง ที่เปลี่ยนไปจากคราวที่แล้ว การนับคะแนนในระดับ หน่วย การนับคะแนนในระดับเขต การบริหารจัดการ ของ กกต. การรายงานผลที่เกิดความล่าช้า

เริ่มจากในระดับหน่วยเลือกตั้งอาจจะ

การขานคะแนนผิด จดคะแนนผิด ส่วนหนึ่งน่าจะเป็น ความผิดพลาดในแง่ของบุคคล เนื่องจากบุคลากรนั้น ไม่ใช่ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญโดยตรง เจ้าหน้าที่ประจำหน่วย นั้นเป็นเจ้าหน้าที่รัฐจากโรงเรียนที่สังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นหลัก โดยการประสานงานออกไปจากเขตแล้ว มีการอบรม (ตามคำสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในสำนักเขต ในกรุงเทพมหานคร)

ในระดับเขต ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการบริหารจัดการเลือกตั้ง ผู้ที่รับผิดชอบหลักคือเจ้าหน้าที่ของ เขตเอง ไม่ได้แยกให้เจ้าหน้าที่ภายนอก ความสงสัยของ ประชาชนต่อการนับคะแนนที่เขต คือการทวนคะแนน จากหน่วยอีกครั้ง และในรอบนี้คะแนนจากหน่วยก็ออก ช้ากว่าที่เคยมีการนับคะแนนมา และมีหลายกรณีที่ไม่ ตรงกับคะแนนจากหน่วย จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องของการนับคะแนนในเขต จะพบ ว่าปรากฏการณ์ที่นำมาสู่ความสงสัยของประชาชนนั้น อยู่ในเรื่องของ “การกระหายยอด” ซึ่งหมายถึงการนับ คะแนนซ้ำอีกครั้งจากที่ส่งมาจากหน่วย และมีหลาย เหตุผลความจำเป็นที่จะต้องปรับคะแนนให้เท่ากับ จำนวนบัตรที่ใช้ไปจริง หรือเมื่อมีคะแนนไม่เท่ากัน ระหว่างคะแนนที่นับมาจากหน่วย กับจำนวนบัตรดี บัตรเสีย กระบวนการนี้จะกระทำในห้องปิดระหว่าง ผู้อำนวยการเขตเลือกตั้ง (ซึ่งก็คือผู้อำนวยการเขต) กับ ฝ่ายการเงินของเขต (ด้วยเชื่อว่ามี ความชำนาญเรื่อง ตัวเลข) และอาจมีเจ้าหน้าที่อื่นๆ ของเขต กระบวนการนี้ จะไม่มีคนอื่นมีโอกาสได้สังเกตการณ์ จึงเป็นเหตุที่คนตั้ง คำถามกับความเป็นกลางของเขต โดยเฉพาะบทบาท ของผู้อำนวยการเขต ที่เชื่อมโยงกับส่วนกลางของ กรุงเทพมหานคร (กทม.) โดยเฉพาะกับรองผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ที่ได้รับการแต่งตั้งมาจาก คสช.

อย่างไรก็ตาม ข้อสงสัยในการทุจริตการเลือกตั้ง ในระดับหน่วยเลือกตั้งและสำนักงานเขตนั้นถูกท้าทาย หรือแก้ปัญหาด้วยความชำนาญและประสบการณ์ของ

นักการเมืองเองในหลายกรณี จากการสัมภาษณ์พบว่า นักการเมืองบางรายต้องใช้กลยุทธ์ในการส่งตัวแทนของ ตนลงไปสังเกตการณ์เลือกตั้งในทุกๆ หน่วยในพื้นที่ โดยเฉพาะในช่วงการนับคะแนน และรายงานผลขึ้นมา เพื่อสร้างเป็นคะแนนอีกชุดหนึ่งในการตรวจสอบกับ ทางรัฐ นอกจากนี้ผู้สมัครที่ได้รับชัยชนะรายหนึ่งชี้ให้เห็น เคล็ดลับอีกประการ คือ การส่งตัวแทนไปเฝ้าอย่างใกล้ชิด ถึงที่สำนักงานเขตเพื่อกดดันไม่ให้เกิดการพลิกคะแนน กันในระดับการกระหายยอด

ในส่วนของ กกต. ข้อเคลือบแคลงสงสัยต่อ กกต. มีอยู่ด้วยกันสองประการ หนึ่งคือ การจัดเขต เลือกตั้งใหม่ จากเดิมมี 33 เขต ลดเหลือ 30 เขต ความสงสัยต่อ กกต. กลางในเรื่องของการแบ่งเขตเกิด จากข้อเสนอของการแบ่งเขตที่ทำในระดับพื้นที่และ เสนอขึ้นไปโดย กกต.กทม. ทั้ง 3 แบบ ต่อมา มีประกาศ คณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องการแบ่งเขตเลือกตั้ง ซึ่งเขตเลือกตั้งใน กทม. ตรงกับแบบที่ 1 (แบ่งเขตตาม ใบสั่ง, 2561, ออนไลน์)

ผลกระทบจากการแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่ ทำให้ ผู้สมัครจำนวนมากที่มีเครือข่ายในเขตเลือกตั้งเดิมจำต้อง แสวงหาเครือข่ายและพันธมิตรใหม่รวมทั้งยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีการรณรงค์เพื่อให้เข้าถึงคะแนนเสียงของตน ทั้งในระดับชุมชนและบ้านมีรั้ว แต่ในอีกด้านหนึ่ง ก็เปิดโอกาสให้กลุ่มนักการเมืองในท้องถิ่นเดิมได้เปลี่ยน เครือข่ายและยกระดับของตนจากการเป็นนักการเมือง ระดับเขตขึ้นมาเป็นผู้สมัคร ส.ส. เขต เพราะในครั้งนี้ พรรคต่างๆ ต้องการทุกคะแนนเสียงเพื่อคำนวณที่นั่ง บัญชีรายชื่อภายใต้หลักการนับทุกคะแนนเสียง

ข้อเคลือบแคลงต่อมาต่อ กกต. เกิดจาก การพิจารณาคำร้องของผู้สมัครต่อการกระทำที่เข้าข่าย ทุจริตในเขตเลือกตั้งของตน เพราะการพิจารณาอาจถูก ยกหรือปิดตกไปในชั้น กกต.กทม. โดยไม่ส่งไป กกต. กลาง แม้ว่าจะมีช่องให้ยื่นเรื่องใหม่ภายใน 1 ปี

แต่มีเงื่อนไขว่าต้องมีหลักฐานใหม่ ซึ่งในมุมมองของผู้ร้องอาจทำได้ยากเพราะหลักฐานทั้งหมดได้ส่งไปแล้ว นำไปสู่ความเคลือบแคลงของผู้ร้องต่อ กกต. ว่าตัดสินเป็นธรรมแค่ไหน

การประกาศคะแนนซ้ำของ กกต. ทำให้เกิดข้อสงสัย เพราะมีการพลิกคะแนนที่ไม่ก็เปอร์เซ็นต์สุดท้าย กล่าวคือ เมื่อวันที่ 24 มี.ค. กกต. แลงว่ามีผู้มาใช้สิทธิ 65.96% หรือ 33,775,230 คน ซึ่งที่แลง 65.96% เป็นการแลงบนข้อมูลของระบบ Rapid Report โดยพื้นฐานประมาณ 93% แต่ในการแลงต่อมามีจำนวนผู้ใช้สิทธิอยู่ที่ 74.69% หรือ 38,268,375 คน ซึ่งมียอดผู้มาใช้สิทธิเพิ่ม 4,493,145 คน (สปริง นิวส์ ออนไลน์, 2562, ออนไลน์)

ความเคลือบแคลงสงสัยที่เกิดขึ้นกับ กกต. ในภาพรวมโดยเฉพาะ กกต.กลาง ทำให้เกิดกระแสล่ารายชื่อใน change.org เพื่อปลด กกต. โดยผู้ลงชื่อกว่าแปดแสนรายชื่อ และวันที่ 11 เมษายน เครือข่ายคนรุ่นใหม่เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม ได้เป็นตัวแทนเข้ายื่นคำร้องที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ให้ตรวจสอบ กกต. (วี เลิฟ ไทยแลนด์, 2562, ออนไลน์)

3.6.3 เกิดจากความเคลือบแคลงสงสัยต่อระบอบการเมืองที่ดำรงอยู่

นับตั้งแต่การอำนวยการออกตัวของพรรคใหม่ (คำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 53/2560) การใช้อำนาจเต็มของรัฐบาล การที่สมาชิกในรัฐบาลเกี่ยวพันกับพรรคการเมืองบางพรรคอย่างเปิดเผย หรือการโอนเงินพิเศษเข้ามาในช่วงเลือกตั้ง

ความเคลือบแคลงต่อรัฐบาลเกิดขึ้นเพราะรัฐบาลที่บริหารประเทศเป็นรัฐบาลของคณะรัฐประหารที่ยังมีอำนาจเต็ม และตัวหัวหน้ารัฐบาลก็ได้รับการเสนอชื่อให้เป็นแคนดิเดตนายกฯ จากพรรคที่ถูกจัดตั้งโดย

อดีตรัฐมนตรี และเจ้าหน้าที่รัฐอีกหลายคนที่อยู่ในรัฐบาลดังกล่าว ดังที่กล่าวไปในส่วนของพรรคประชาธิปัตย์

ยังมีเรื่องการโอนเงินเข้ามาซึ่งเป็นเงินค่าป่วยการให้สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ได้กล่าวไปแล้ว ทั้งนี้อาสาสมัครมีจำนวน 1,024,407 คน เป็นเงินกว่า 1,814 ล้านบาท (ประชาไท, 2562, ออนไลน์)

ทั้งนี้ พลวัตและความซับซ้อนของการทุจริตการเลือกตั้งนั้นไม่ใช่เงื่อนไขสุดท้ายที่ส่งผลต่อการเลือกตั้ง ชัยชนะของพรรคการเมืองที่ไม่ใช่ฝ่ายที่มีอำนาจรัฐและหาเสียงโดยจุดยืนต่อต้านรัฐ ทั้งเพื่อไทยและอนาคตใหม่ยังได้รับชัยชนะมากกว่าพลังประชารัฐ และผู้สมัครของเพื่อไทยและอนาคตใหม่ก็ยังสามารถแก้ไขปัญหาแนวโน้มของการทุจริตในพื้นที่ได้

ผู้สมัครของพรรคต่างๆ พยายามจัดการกับแนวโน้มการทุจริตในพื้นที่ของตน เช่น เขต 13 บางกะปิ วังทองหลาง (เฉพาะแขวงพลับพลาไชย) ตรีรัตน์ ศิริจันทโรภาส ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยร้องต่อ กกต. ว่า มีผู้มาใช้สิทธิน้อยกว่าบัตรเลือกตั้ง มีการซื้อเสียงหัวละ 500 บาท และการขานคะแนนนับบัตรในที่ที่ไม่มีแสงสว่างเพียงพอ นิชชา บุญลือ ผู้สมัครจากพรรคอนาคตใหม่ ร้องเรียนว่าหลังจากปิดหีบเลือกตั้ง ตนมีคะแนนนำมาตลอด แต่ช่วงเวลาหนึ่งคะแนนลดลงมากกว่า 400 คะแนน และได้ยื่นขอตรวจสอบผลคะแนนที่สำนักงานเขตไปแล้ว 2 ครั้ง แต่ก็ยังไม่ได้รับผลคะแนนที่ชัดเจน (พท. - อนค., 2562, ออนไลน์) เขต 9 หลักสี่ จตุจักร (ยกเว้นแขวงจตุจักรและจอมพล) สุรชาติ เทียนทอง ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทย ร้องเรียนเรื่องบัตรเลือกตั้งล่วงหน้าของเขต 9 บางส่วนไปอยู่เขต 1 จนทำให้เป็นบัตรเสีย การมีชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในบ้านเลขที่แห่งหนึ่งซึ่งตรวจสอบพบว่าเป็นหน่วยงานราชการ แต่กลับมีชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (ผู้จัดการออนไลน์, 2562, ออนไลน์)

3.7 ผลการเลือกตั้งที่สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งที่ซับซ้อน

ผลของการเลือกตั้งในครั้งนี้ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งที่ซับซ้อนขึ้นในการเมืองของไทยที่มีอยู่สามมิติ ได้แก่ ความขัดแย้งแบบสีเสื้อที่ดำเนินมา ก่อนการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการสนับสนุนและต่อต้านการรัฐประหารและระบอบการปกครองภายใต้คณะรัฐประหาร หรือการ “เอาลุงตุ๋” และ “ไม่เอาลุงตุ๋” หรือ “การเอาการสืบทอดอำนาจ” กับ “การไม่เอาการสืบทอดอำนาจ” และความขัดแย้งใหม่จากการเลือกตั้งในรอบนี้ระหว่างการเมืองเก่าและการเมืองใหม่ โดยมีพรรคอนาคตใหม่เป็นแกนกลางของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งทางสังคมในสามมิตินี้มีส่วนทำให้เกิดรอยแยกทางสังคม (cleavage) ที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการไปลงคะแนนเสียง ดังที่สะท้อนออกมาจากการดำรงอยู่และการจัดตั้งพรรคใหญ่สี่พรรค อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งนี้ไม่ได้ส่งผลโดยอัตโนมัติถึงผลการเลือกตั้ง หากแต่ประกอบเข้าด้วยเรื่องของ การเปลี่ยนแปลงกรอบกติกา การเปลี่ยนแปลงของประชากรและชุมชน การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของแต่ละพรรคและผู้สมัคร และการทุจริตการเลือกตั้งและการต่อสู้กับการทุจริตเลือกตั้งดังที่เสนอไป

3.8 ตัวแบบการตัดสินใจหลักที่มีผลต่อการเลือกตั้ง

ตัวแบบหลักที่มีผลต่อการเลือกตั้งในครั้งนี้ก็คือ ตัวแบบการตัดสินใจเลือกตั้งที่เป็นส่วนผสมของตัวแบบเชิงยุทธศาสตร์และตัวแบบทางอารมณ์ มากกว่าการเลือกตั้งในแบบอุดมการณ์และการเลือกตั้งในแบบนโยบาย

การลงคะแนนที่มีลักษณะผสมกันระหว่างยุทธศาสตร์และอารมณ์เกิดจากการตัดสินใจที่ไม่ต้องการ

ให้ฝ่ายตรงข้ามได้ชัยชนะ จึงได้คำนวณหาทางออกที่พอรับได้ แม้ไม่ใช่การตัดสินใจที่มีอยู่ในใจแต่เบื้องต้น แต่ต้องตัดสินใจเลือกแบบนี้เพื่อให้เกิดความเป็นไปได้ในการไม่ให้อำนาจไปอยู่ที่อีกฝ่ายหนึ่ง และในขณะเดียวกัน การคาดการณ์ในทางเลือกทางยุทธศาสตร์ในรอบนี้ก็มีส่วนสำคัญที่ไม่ได้วางอยู่บนนโยบายและอุดมการณ์อย่างชัดเจน (เพราะถ้าเลือกตามอุดมการณ์ที่แท้จริงก็อาจจะไม่สามารถย้ายคะแนนได้ง่าย เพราะอุดมการณ์ไม่ใช่เรื่องที่เปลี่ยนง่ายๆ และนโยบายก็มีความคล้ายคลึงกัน รวมทั้งในกรณีที่เพื่อไทยไม่ได้ลงในพื้นที่นั้นและไทยรักษาชาติก็ถูกตัดสิทธิ์ทำให้ต้องหันไปเลือกพรรคอื่นที่มีแนวทางใกล้เคียง) ดังนั้นปัจจัยด้านอารมณ์ของความเกลียดกลัว ชอบ จึงมีส่วนสำคัญที่ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ในการตัดสินใจในรอบนี้ อย่างชัดเจน

4. บทสรุป

นัยทางทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรม การเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานครในครั้งนี้คือการให้ความสำคัญกับกิจกรรมและการรณรงค์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่จริงซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างพรรคการเมืองและนักการเมืองกับประชาชนผู้เลือกตั้ง โดยไม่ละเลยบริบทของความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่แบบมหานคร โดยเฉพาะชนิดและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน รวมทั้งการทำงานและข้อจำกัดของระบบอุปถัมภ์ในพื้นที่เมือง ประโยชน์และข้อจำกัดของการใช้สื่อที่หลากหลายรูปแบบในการเข้าถึงฐานคะแนนเสียง และเข้าใจบริบททางการเมืองระดับชาติของกฎกติกาใหม่ๆ ที่ส่งผลต่อการออกแบบยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการหาเสียงในรอบนี้

การทำความเข้าใจพลวัตของความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรม การเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานครในครั้งนี้ทำให้ไม่ด่วนสรุปว่า พฤติกรรม การเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครเป็นเรื่องในระดับปัจเจกบุคคลเท่านั้น หรือเป็นเรื่องที่เป็นผลสะท้อนมา

จากโครงสร้างความขัดแย้งทางสังคมโดยตรงผ่านจุดยืนทางชนชั้นหรือความขัดแย้งที่มีมาแต่เดิม โดยละเอียด การเคลื่อนไหวในระดับพื้นที่และระดับเขตซึ่งชี้ให้เห็นว่าระบอบการเมืองเดิมที่เข้าร่วมการเลือกตั้งเพื่อดำรงอำนาจต่อไปนั้นไม่ได้รับชัยชนะในกรุงเทพมหานครอย่างเอกฉันท์และไม่เป็นที่นิยมในหมู่ประชาชนส่วนใหญ่ใน

กรุงเทพมหานคร แม้ว่าการดำรงอำนาจของระบอบการเมืองเดิมจะประสบความสำเร็จในการสืบสานอำนาจผ่านการเลือกตั้งในระดับประเทศผ่านกฎกติกาที่เอื้อให้อำนาจนอกการเลือกตั้งเข้ามามีส่วนกำหนดตัวนายกรัฐมนตรี และผ่านการเจรจากับพรรคการเมืองบางพรรคหลังการเลือกตั้งสิ้นสุดลง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ใจ อึ๊งภากรณ์. (2561, 28 ตุลาคม). *แรงงานไม่ควรหลงเลือกนายใหม่ในรูปแบบพรรคอนาคตใหม่*. สืบค้นจาก <https://turnleftthai.wordpress.com/2018/10/28/แรงงานไม่ควรหลงเลือกนาย/>
- ช่องเจ็ดเอชดี. (2562, 5 มีนาคม). *อนาคตใหม่ยื่นฟ้อง ม.จ.จุลเจิม กล่าวหาล้มล้างสถาบัน*. สืบค้นจาก <https://news.ch7.com/detail/330043>
- เดอะสแตนดาร์ด. (2562, 24 มีนาคม). *สถานการณ์ล่าสุด: เกาะติดทุกความเคลื่อนไหวการเลือกตั้ง 2562*. สืบค้นจาก <https://thestandard.co/thailandelection2562-24-march/>
- แถลงจุดยืน ‘ปชป.’ ไม่สนับสนุน ‘พล.อ.ประยุทธ์’. (2562, 11 มีนาคม). *กรุงเทพธุรกิจ*. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/829276>
- ไทม์ไลน์เสนอพระนามทูลกระหม่อม สู่กกต.ชี้ชะตาพชช. (2562, 11 กุมภาพันธ์). *เดลินิวส์*. สืบค้นจาก <https://www.dailynews.co.th/politics/692765>
- ธนาธรได้ไม่ได้เสนอให้พาทักษิณกลับบ้าน ชัดสื่อบางสำนักบิดเบือนข้อเท็จจริง. (2562, 9 มีนาคม). *ข่าวสด*. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2292353
- แบ่งเขตตามใบสั่ง! 4พรรคโวยเอาเปรียบ/กกต.เผยบางจว.ปรับใหม่. (2561, 30 พฤศจิกายน). *ไทยโพสต์*. สืบค้นจาก <https://www.thaipost.net/main/detail/23129>
- ประชาไท. (2562, 19 มีนาคม). *หมอสุภัทร อัตราฐานเงิน 1.8 พันล้านบาทให้อสม. ก่อน 22 มีนาคม ส่อเจตนาใช้ภาษีซื้อเสียง*. สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2019/03/81582>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2562, 28 มีนาคม). *ผู้สมัคร ส.ส.เพื่อไทย ร้อง กกต.ตรวจสอบการนับคะแนนเขต 9*. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/uptodate/detail/9620000031032>
- พท. - อนาคต. ร้องกกต. เลือกตั้งใหม่ พญาไท - บางกะปิ. (2562, 29 มีนาคม). *คมชัดลึก*. สืบค้นจาก <https://www.komchadluek.net/news/politic/367377>
- พรรคพลังประชารัฐ. (2562, 22 มกราคม). *นายกอบศักดิ์ ภูตระกูล โฆษก #พปชร. เป็นประธานเปิดศูนย์ประสานงานพปชร. เขต 9 หลักสี่ จตุจักร*. สืบค้นจาก <https://www.instagram.com/p/Bs7G6Ofn71I/>
- พรรคอนาคตใหม่. (2561, 27 พฤษภาคม). *คำปราศรัยในการประชุมเพื่อเตรียมการจัดตั้งพรรคอนาคตใหม่ – ปิยะบุตร แสงกนกกุล*. สืบค้นจาก <https://futureforwardparty.org/559>
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2561, 12 กุมภาพันธ์). *การเลือกตั้ง ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง*. *มติชน*. น. 16.
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2562, 2 เมษายน). *ความสุจริตขั้นสูงและสมบูรณ์แบบของการเลือกตั้ง*. *มติชน*. น. 16.
- พีพีทีวี เอชดี36. (2562, 17 กุมภาพันธ์). *บังเอิญ พุทธิพงษ์ชี้พลังประชารัฐลงพื้นที่ซ้ำบักดู๋*. สืบค้นจาก <https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/98545>

- มติชนออนไลน์. (2561, 11 เมษายน). รู้จัก “สกลธี ภัททิยกุล” หนึ่งในสี่ทหารเสือแกนนำกปปส. สุรพงษ์ว่า กทม. ป่วยแดง. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_912981
- มติชนออนไลน์. (2562ก, 4 มีนาคม). ‘ธนาธร’ ชี้ มีความพยายามบิดเบือน ให้คนเกลียดชัง ทำลายตนเอง-พรรคอนาคตใหม่. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_1391395
- มติชนออนไลน์. (2562ข, 25 มีนาคม). ทายาโอสถ อนาคตใหม่พีเวอร์ บทเรียนที่นักการเมืองรุ่นเก๋าต้องเรียนรู้. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_1423413
- มติชนออนไลน์. (2562ค, 23 มีนาคม). ‘ส่งเสริมคนดีปกครองบ้านเมือง’ ร.10 โปรดเกล้าฯ ัญญเชิญพระบรมราโชวาท ร.9. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_1420338
- วี เลิฟ ไทยแลนด์. (2562, 11 เมษายน). แคมเปญลงชื่อตรวจสอบ กกต. ยังไม่จบ. สืบค้นจาก <https://www.change.org/p/ร่วมกันลงชื่อถอดถอน-กกต-โกงเลือกตั้ง/u/24412318>
- สปริง นิวส์ ออนไลน์. (2562, 29 มีนาคม). เลือกตั้ง 62: ฟังชัดๆ! ตัวเลขกว่า 4 ล้าน เพิ่มมาจากไหน กกต. ตอบข้อสงสัย. สืบค้นจาก <https://www.springnews.co.th/politics/470792>
- สยามรัฐออนไลน์. (2561, 29 กันยายน). “ประชุมจัดตั้งพรรคพลังประชาชน คึกคัก 4 รมต. มารับ. สยามรัฐ. สืบค้นจาก <https://siamrath.co.th/n/48077>
- สำนักข่าวไอเอ็นเอ็น. (2562, 20 มีนาคม). อนาคต. ยันคลิปเสียงธนาธร-ทักษิณของปลอม. สืบค้นจาก https://www.innnews.co.th/politics/news_351876/

ภาษาอังกฤษ

- Blondel, Jean, & Inoguchi, Takashi. (2012). Introduction: Political Parties and Democracy in Western Europe and East and Southeast Asia. In Takashi Inoguchi & Jean Blondel (Eds.), *Political Parties and Democracy: Contemporary Western Europe and Asia* (pp. 1-11). New York: Palgrave Macmillan.
- Dixit, Avinash, & Londregan, John. (1996). The Determinants of Success of Special Interests in Redistributive Politics. *The Journal of Politics*, 58(4): 1132-55.
- Fabbrini, S. (2001). Cleavages: Political. In edited by Neil J. Smelser & Paul B. Baltes (Eds.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (pp. 1987-1990). New York: Elsevier.
- Golden, Miriam, & Min, Brian. (2013). Distributive Politics Around the World. *The Annual Review of Political Science*, 16: 73-99.
- Hicken, Allen. (2007). How Do Rules and Institutions Encourage Vote Buying?. In Frederic Charles Schaffer (Eds.), *Elections for Sale: The Causes and Consequences of Vote Buying* (pp. 47-59). Boulder, CO: Lynne Rienner.

- Kirchheimer, Otto. (1966). The transformation of the Western European Party systems. In Joseph LaPalombara&MyronWeiner(Eds.),*Political Parties and Political Development*(pp.177-200). New Jersey: Princeton University Press.
- Lipset, Seymour Martin, & Rokkan, Stein. (1990). *Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments*. Oxford: Oxford University Press.
- Mouffe, Chantal. (1992). *Citizenship and Political Identity*. October, 61, 28-32.
- Norris, Pippa, Frank, Richard W. & Coma, Ferran Martinez i. (2015). *Contentious Elections: From Ballots to Barricades*. New York: Routledge.
- Norris, Pippa. (2014). *Why Electoral Integrity Matters*. New York: Cambridge University Press.
- . (2015). *Why Election Fail*. New York: Cambridge University Press.
- Sartori, Giovanni. (1969). From the Sociology of Politics to Political Sociology. *Government and Opposition*, 2(2), 195-214.
- Stokes, Susan C. (2011). Political Clientelism. In Robert E. Goodin. (Eds.), *The Oxford Handbook of Political Science* (pp. 1-27). New York: Oxford University Press.
- Thomassen, Jacques, (Eds.). (2014). *Election and Democracy: Representation and Accountability*. Oxford: Oxford University Press.